

راحمی کسبہ و لیکچر

لیکوال: نصیر احمد احمدی

د جاب کمال: ۱۳۹۰ ل

Ketabton.com

د ليکوال چاپ شوي اثاره

(د لنډو کيسو ټولگه)

سره سيلی

(د لنډو کيسو ټولگه)

مينه

(د لنډو کيسو ټولگه)

د واورې سرې

(ناول)

بودا او د لېوانو پلونه

(ناول)

رنا

(ناول)

بوربوکي

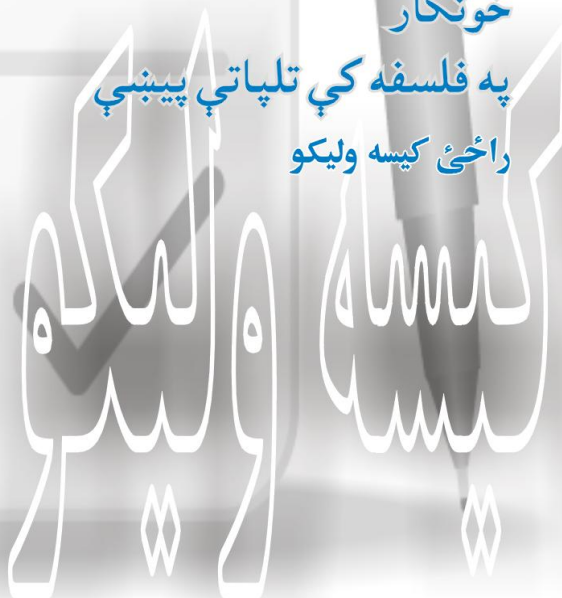
(ناول)

خونکار

(ژباړه)

په فلسفه کې تلپاتې پيښې

راځئ کيسه وليکو

د ڪتاب پڙندنه :

نوم	:	راڻي كيسه وليكو
ليڪوال	:	نصير احمد احمدي
د چاپ ڪال	:	۱۳۹۰ل ڪال
انلاين چاري	:	مختار احمد احسان - د لراوڙ ڪتابتون

www.Larawbar.com

آيا کيسه ليکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ! آيا کيسه ليکلی شئ؟

بېرته مه کوئ! يوه شېبه د کتاب پاڼې سره وروئ، کيدای شي نورې جملې وروسته ولولئ!

څه پريکړه مو وکړه؟ "هو" که "نه" د کيسې ليکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل کيسې راته ويلې، هغه کوچۍ وه، په ليک لوست نه پوهيده، خو کله چې به يې کيسې ته خوله جوړه کړه، تر پايه به يې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او وروڼو ته کتل، ټولو به د انا گونځې گونځې خولې ته وچې سترگې نيولې وې، د لاتين په رڼا کې به په خړ ديوال لوی لوی سيوري ښکاريدل، خو حرکت يې نه درلود، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونگښو کورپا هم گډه شوه، نور هيڅ هم نه اورېدل کېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه يې هم په فني توگه کيسې زده کړې وې، خو هغې خوږې کيسې ويلې، دا په طبيعي توگه د کيسو په ويلو کې تکړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوگرځو، څه فکر مو وکړ؟ کيسه ليکلی شئ؟

"نه" مه وايست! "هو" د اميد نښه ده، خو که زړه نازړه ياست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ!

۱- آيا د لنډو کيسو او ناولونو له لوستلو سره مينه لرئ؟

۲- غواړئ چې کيسه وليکئ؟

که څوک له نجار سره شاگرد وي، خو له نجارۍ سره مينه ونه لري، هغه به هيڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا يواځې يو مثال و. هر کار همداسي دی. ليکوالي هم په زور نه زده کېږي، لومړی شرط مينه ده. که د لنډو کيسو له ويلو او يا هم لوستلو سره مينه ولرئ، کيسه ليکلی شئ، ان که مو په

ټول ژوند کې هم کيسه نه وي ليکلې، پروا نه کوي، ځان وازمايي! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

خو څنگه کيسه؟

زموږ کلي ډېر کوچينی دی، ټول اووه کوره يو. يوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په ميله ووتو، په يوه شنه دره کې مو د يوه لوی توت سيوري ته واپول، تر يو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د ديگ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ايرانه راغلی و، ويل يې چې لس رقمه وريجي پخولی شي، خو کله چې يې نيم ساعت وروسته ديگ له ديگدانه کښته کړ، په ديگ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له گوتو نه جلا کيده، نه يې رنگ و او نه يې خونډ. يوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا يې وويل: "دا خو لکه لاندې گچ چې په غوري کې راته پراته وي!" د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خونډ يې ځواب ورکړ: "ما خو درته وويل چې زه لس رقمه وريجي پخولی شم، دا يې يواځې يو رقم دی."

وروسته وپوهيدو چې هغه د وريجو په پخولو کې تکړه نه و.

لنډه کيسه هم همداسې ده، يو څه پوهې او زحمت ته اړتيا لري، که غواړو چې بڼه کيسه وليکو او رانه شوله نه شي، نو بايد له مينې سره سره ځينو نورو ټکو ته هم پام وکړو.

دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، يو څه بايد وي چې كيسه پرې وليكو، كه موضوع نه وي، نو كيسه هم نشته، خو څه فكر كوي، ايا د موضوع موندل گران كاردى؟

دوه ځوابه لرو، "هو" او "نه"!

كه زاړه او تکراري موضوعات را اخلو، بڼه يې يو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، كه لس دقيقې وخت راكړئ، لس موضوع گانې به درته پيدا كړم، زړې خبرې ډېرې دي، هر څوك يې موندلی شي، خو كه په نويو موضوعاتو پسې وگرځو، زحمت غواړي، كله كله شايد په ورځو ورځو هم يوه داسي موضوع ونه مومو چې د كيسې په ليكلو وازري.

ځيني ليكوالان گمان كوي چې د ليكلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل يې دا دى چې دوى نوى فكر نه لري، زړو موضوعاتو ته پښې او لكۍ وركوي، خو تكړه ليكوالان په اسانۍ قناعت نه كوي، دوى هغه څه را اخلي چې په خپله يې موندلي وي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې له با با ادمه تر دې دمه همدا ژوند دى، نوي څه نشته!

دا خبره سمه ده، يواځي اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاويې لري، د نوي زاويې موندل، په خپله نوې موضوع ده.

يو وخت چيرته ميلمه وم، پر دسترخوان څو رنگه خواړه پراته ول، خو ماته يواځي يو ډول خوړو ډېر خوند راكړ، ملگري مې په خدا راته وويل: "په كچالو ځان مه مړوه، غوښه در واخله."

حيران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند يې نه درلود، ځکه (مزه) او بڼه يې د چپلي کباب غوندي وه.

کچالو په هر کور کې پيدا کيږي، دوه درې رنگه يې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له يوې نوې زاويې پاڅه شوي وو، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخيست او د کچالو گمان مې نه پرې راته.

د کيسې له پاره هم بايد هرې موضوع ته له يوې نوې زاويې (اړخه) وگورو، که نه نو هماغه اېشيدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پيدا کيږي، هر څوک يې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې ليکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له ليري ښکاري چې اېشيدلي کچالو دي، خو تکړه ليکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له يوې داسې زاويې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاويه يې يواځې په خپل فکر موندلی شو، ځکه هيڅوخت يو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او يوې موضوع ته له خپل ديدنه گوري.

يو وخت مې يو ملگري مخامخ راته ناست و، پر کاغذ يې يو انگليسي عدد وليکه، پر مېز يې کېښود، ورو يې وويل:

—خو دي؟

ورپاده مې کره!

— نهه (9)

ده وخنډل:

— ماته شپږ (6) ښکاري.

يو هم غلط نه و، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاويو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له يوه اړخه ورته گوري او څوک هم له بل، هيڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنايي پوليسو ته به اړتيانه وه. خو يوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو. خو څنگه؟

ځينې ټکې دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي. ۱- که غواړئ چې ښه کيسه ولېکئ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه ليرې خبره نه ده، شايد ستاسو په سيمه، کلي او شاوخوا کې دا سې څه وي چې تر اوسه لاشه نه وي پرې ليکل شوي.

۲- زړو موضوعاتو ته يوه نوې زاويه پيدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده. ۳- زمور يو استاد و، ده د ژورناليزم زده کړه راکوله، يوه ورځ يې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وويل: "که واورئ چې يوه سپي يو سړی وخور، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښيږي، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې يوه سړی سپي وخور نو دا د خبر په جوړولو ارزښت لري."

په کيسه کې هم همداسې ده، هره موضوع ښه کيسه نه ورکوي! ژر قناعت مه کوئ، د کيسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ!

۴- هيڅکله لويه او عمومي موضوع مه انتخابوي، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، ليکوال لاره نه ورکوي او په طبيعي توگه يوه نوې زاويه ورته موندلی شي.

(په دې اړه به کيسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو.)

۵- فکر وکړئ! نن چيرته لارې؟ څه مو واورېدل؟ څوک مو وليدل؟

مور هره ورځ له لويو او وړو موضوعاتو سره مخامخ كيږو يا يې اورو، خاندو، خپه كيږو او يا هم داسې څه وينو چې په احساساتو كې مو بدلون راځي، خو شپه وروسته مو هېر وي

ځيني دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پوري كيسې وركوي، ښه دا ده چې تل د يادښت يوه وړه كتابچه راسره ولرو او ويې ليكو. باور وكړئ، هره هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو كې مو بدلون راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.

۲_ انگرېز ليكوال گراهام گرېن د يوه كوچيني عادت له مخې په ليكنه كې بريالې و، ده به د ورځې تر پېنځو سوو كلمات ليكل، مختلف كلمات، پرته له فكره، څه چې به په ذهن كې ورتلل هماغه به يې د كاغذ پر مخ راوړل، وروسته به يې چاڼ كړل، څو ټكي به يې ترې راوايستل، حتما به داسې موضوعات پكې ول چې كيسه ترې جوړيدای شوای.

نوهڅه وكړئ چې نوي موضوعات پيدا كړئ، يا هم زړو موضوعاتو ته له نوي ديدو وگورئ، زړه موضوع د ټوكې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوريدو يې انسان خندوي، خو كه تکرار شي مزه يې ځي.

هدف

موضوع مو انتخاب ڪرڻ، اوس ڇه وڪرو؟

ڇه موده وړاندي يو چاله جلال اباد ڇخه زنگ راته وهلي و، ويل يي:

"لنڊه كيسه ليڪم، خونه پوهڻم چي ولي رانه اورڊيري؟"

ڊپر ليڪوالان چي ڪله موضوع پيدا ڪري، له فڪر ڪولو پرته يي په ليڪلو پيل ڪوي، دا ڊول كيسې نبي نه راڻي، له فوڪسه (تمرڪزه) وڻي، هدف يي نه وي مالوم، يوي بلې خواته غڻيري، نه ليڪوال خوند ترې اڃيستي شي او نه هم لوستونڪو ته په زړه پوري وي، ڇڪه نوڊ كيسوڊ ليڪلو له پاره د هدف درلودل مهم دي.

هدف ڇه ته وايو؟

په دفتر ڪي ڪار ڪوي، درخستي وخت دي، له ڪوره زنگ درته راڻي، وايي چي ميلمانه لرو، سودا درسره راوڙه!

طبيعي ده چي پوڻتنه ڪوي.

— ڇه شي په ڪار دي؟

— په مېلمنو ڪي يوناروغه دي، د سالنڊي ستونزه لري، ڊاڪٽر ورته ويلي، چي د چرگ بنورا ڇنبه! چرگ په ڪور ڪي گرڇي، له اڃيستلو يي خلاص يو، خو ترڪاري نشته!

خبره روڻانه شوه، نه د قصابي دوکان ته ڇي او نه هم په وريجو پسي گرڇي، هدف ترڪاري ده.

ڪه په كيسه ڪي هدف و لرو، موضوع هرې خواته نه رانه ڇي او په طبيعي توگه غڻيري.

هدف د ديوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزورې پخڅه به وو هو،
خو څنگه هدف؟

۱- يوه ورځ مې په يوه مجله کې يوه كيسه ولوسته، د کيسې موضوع ډېره عمومي وه، ليکوال هڅه کړې وه چې په کيسه کې د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو- دريو مخونو کې دومره خبرې را اخيستې وې چې يو ناول پرې ليکل کيدای شوی، هرې خواته تللی و، خو يوه خوا يې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهيدم چې د دې کيسې له ليکلو څخه د ليکوال هدف څه و، لوستونکي ته يې څه لرل، هغه يې په کومه برخه پوهاوه؟
که واورو چې يو چا قتل کړيدی، په ذهن کې به مو په لسگونو پوښتنې را پيدا شي؟

۱- ولي يې قتل وکړ؟

۲- تر قتل مخکې يې څه ډول احساسات درلودل؟

۳- د قتل د عملي کولو له پاره يې څه ډول پلان جوړ کړ؟

۴- مقتول يې څنگه پيدا کړ؟

۵- څنگه يې وواژه؟

- گټه يې څه وه؟

۷- پوليسو څنگه ونيو؟

۸- د نيولو پر مهال يې څه ډول احساس درلود؟

۹- کله چې يې کورنۍ خبره شوه، څه يې وکړل؟

۱۰- قاتل چې کله په زندان کې د پنجره تر شا په زړو او شلېدلو جامو کې خپله

مېرمن او ماشومان وليدل، له روانې پلوه يې څه حال درلود؟

۱۱- په زندان کې يې ژوند څنگه و؟

۱۲_ ډوډۍ يې ښه وه؟

۱۳_ د ازادۍ په اړه يې څه فکر کاوه؟

او په لسگونو دا ډول نورې پوښتنې.

که ناول ليکو کيدای شې چې ياد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مولا س خلاص دی، هر لور ته يې غځولی شو، خو لنډه کيسه داسې نه ده، د لنډې کيسې له پاره به يو کوچینی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پيدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.

غواړو چې په ونه کې د يوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو يواځې په هسکه څانگه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې گورو، د کمرې د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترگو مخې ته دريږي.

يو بل مثال:

په کوچنيتوب کې مې د عينکو يوه شيشه پيدا کړه، له ليرې مې کاغذ ته ونيوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شيشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانگې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لگېدې، خو وروسته مې چې شيشه کاغذ ته ور نږدې کړه، اول په کاغذ کې يو ټکی تور شو، بيا يې اور واخيست.

دلته د لمر وړانگې يواځې په يوه ټکي راټولې شوې. کيسه هم همدا سې ده، وور هدف ورته وټاکئ، وور هدف فوکس لري، کيسه رانه هر لوري ته نه خپريږي. د پورتنی لست ياده شوې هره موضوع يوه کاميابه کيسه ورکوي، مثلاً لسمه موضوع رااخلو، د پانې په سر کې ليکو:

د کيسې نوم: د پنجره تر شا

هدف: د دې کيسې له ليکلو څخه يواځې يو هدف لرم، غواړم لوستونکی په دې وپوهوم چې که يو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجره تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په ليدو له روانې اړخه څومره ځورېږي؟

د کيسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې ليکلی وي او د کيسې د ليکلو پر مهال ليکوال کله کله ورته وگوري، نو په ليکنه کې به هيڅکله بله موضوع ورگډه نه کړي، په دې پسې به نه گرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولي بې قتل وکړ؟ پولسو څنگه ونيو؟..... او داسې نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف ليکل شويدي، هدف دا دی چې قتل مه کوه! که نه ستا به هم د خپلي کورنۍ ليدو ته سترگې وځيرئ.

هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځي، بله کيسه پرې ليکلی شو، خو په دې کيسه کې ځای نه لري.

د کوچني هدف ټاکل کيسه چاڼوې او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته وليکئ او کيسه د هدف له مخې وغځوئ.

۲_ د هدف ټاکل د ليکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو يواځې د موضوع په هغه زاويه راگرځي چې کيسه پرې ليکو.

يو څوک شطرنج ته ناست دی، هدف يې د لوبې گټل دي، دی د لوبې تر پايه د بل څه په اړه فکر نه کوي، يواځې د شطرنج تختې ته گوري، فکر يې سره راټول دی، يو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، يواځې د لوبې د گټلو په اړه فکر کوي.

کيسه هم همداسې ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو يواځې د هدف په لاسته راوړلو پسې گرځي، ژور فکر به کوو، نتيجه به يې ښه وي.

۳_ د هدف ټاکل د تصوير په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو يادونه وکړه چې د کيسې له پاره بايد کوچني هدف ولرو، د هدف درلودل کيسه تصويري کوي او نوي تصويرونه مو په ذهن کې راگرځي. بېرته د شطرنج مثال ته راگرځو.

په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالی، پردې، پر دیوال را څرېدلې تابلوگانې، د دیوالي ساعت ټکا...هر څه، خو د شطرنج لوبغاړي په دې یوه پسې هم نه گرځي، هدف یې یواځې د شطرنج گټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی یواځې همدې تخته ته گوري، ټول پام یې سپینو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حریف لاس هم تخته ته ور اوږدېږي، دی یې یواځې گوتو ته گوري، خو له گوتو سره یې کومه علاقه نه لري، د هغه لستونې ته یې هم سترگې نه ور اوږي، په دې پسې یې نه گرځي چې رنګ یې څه دی او په څه ډول تار گنډل شوی، دی یواځې د حریف په گوتو کې نیولې دانې ته گوري چې چېرته یې ږدي او د ده راتلونکې حرکت به څه وي؟

لوبغاړي یواځې د شطرنج تخته ته دقیق دی، که یو میچ پر تخته کښیني شري یې، وروسته بیا په دې پسې نه گرځي چې ده ته ږدې د چایو په پیاله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا، وزیر، اس، پیاده) شکلونه یې هم په ذهن کې حک شويدي، که یې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه یې ورته تشریح کولای شي.

لوبغاړي د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تخته پر سر د دوړو ذرې هم ویني.

ځکه نو کیسې ته د کوچیني هدف ټاکل، هغه تصویرونه راباندې ویني چې تر اوسه د بل لیکوال پام نه وي ور اوښتی. که کیسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصویر به ور نه کړو، تصویرونه به دقیق وي، فکر به مو یواځې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلې تصویرونه به نه را اخلو.

۴_ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نیسي.

د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، گول وهل او مقابلې ډلې ته ماته ورکول. د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟

د دوی ټولې خبرې يواځې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت، د هماغه لوبې له پاره چينغې وهي....

"پاس راکړه! مخکې شه، حريف ونيسه، گول..."

دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکر نه کوي، نه د سياست په اړه غبرېږي، نه د خوراک غم ورسره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟! ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې گټلو ته ځانگړي کړي وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راگرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته رااچوي.

لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توگه اضافه خبرو ته نه پريږدي، کرکټرونه به بيخايه نه غږوو، هر جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.

په عمومي توگه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندی دی، که ادرس درسره وي، په گڼ او نابلده بناړ کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف موي.

د كيسې نوم

يو وخت مې د يوې مجلې پاڼې سره اړولې، يوه كيسه مې پيدا كړه، ليكلي و:

لنډه كيسه

ځوانيمرگ

كه تاسو دا نوم واورئ، په ذهن كې به موڅه دروگرځي؟

كه نور نه وي نيمه كيسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهيدئ چې يو

څوك به وژل كيږي، يا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ كې!

زموږ ډېر ليكوالان خپلو كيسو ته همدا ډول نومونه ټاكي.

"ارمان يې پوره شو، شهيد، نيمه خوا مينه، دوې جنازې... او داسې نور."

دا هغه نومونه دي، چې د كيسې تلو سه له مينځه وړي، لوستونكي مخكې له

مخكې د كيسې په محتوا پوهيږي، د كيسې له ويلو خوند نه اخلي.

خو كه چيرې كيسه د كيسې له نوم سره سمه پيل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.

مثلا: كه د كيسې نوم (غلا) وي او په پيل كې كيسه په غلا شروع شي بيا پروا

نه كوي.

غلا

احمد په بېړه د پوليسو ماموريت ته زنگ وواوه، په وار خطايي يې وويل:

_هلو، هلو! هيله كوم! مرسته راسره وكړئ، زما كور ته غل راغلی، په هغه بله

كوټه كې يې صندوقونه خلاص كړي. توپانجه هم ورسره ده.

په دې توگه كيسه نه واضح كيږي او تلو سه يې له مينځه نه ځي. په دې اړه به د

كيسې د تلو سې په برخه كې په تفصيل سره خبرې وكړو.

د كيسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت يواځې نوم د دې لامل كيږي چې پريو چا كيسه ولولو.

تاسو به په تلويزيونونو کې تجارتي اعلانونه ليدلې وي، سوداگر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خريدار پيدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لگښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د ليدونکو پام ورواړوي، په بله مانا سوداگر د اجناسو د پلورلو له پاره تبليغ کوي، د كيسې نوم هم همدا سي دی، که يې مانا او تلوسه درلوده، كيسې ته تبليغ دی، په ډېرو يې لوستی شی.

څوک نه شي کولای چې ستاسو كيسې ته نوم وټاکي، ځکه كيسه تاسو ليکلې او تر هرچا پخپله بڼه نوم ورته ټاکلی شی، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:

۱- هيڅوخت كيسې ته داسي نوم مه ټاکئ چې نوم د كيسې محتوا روښانه کړي.
 ۲- په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ورکړوئ، مثلاً: بڼه سپری، بد هلك، هوښيار، ساده، ښکلې، بدرنگه، مظلوم، ظالم... او داسي نور.
 ۳- كيسې ته هوايي نوم مه ټاکي، نوم بايد د كيسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې كيسه روښانه کړي.

۴- اول ماشوم پيدا کيږي، بيا نوم ورباندي ږدي، نو لومړی كيسه وليکئ، بيا نوم ورته وټاکئ، د دې کار گټه دا ده چې ليکلې كيسه مو په ذهن کې ناسته ده، يو عمومي تصوير ترې لري، هره خوا يې سنجولی شی، کيدای شي په زړه پورې نوم ورته پيدا کړي.

د کيسې پيل او تلوسه

د کيسې د جوړښت په اړه يوه اروپايي ليکوال (نوم يې رانه هير دی) پخه خبره کړې ده:

" کيسه د مار غوندي ده، سر، مينځ او لکۍ لري، پنبې او لاسونه نه شو ورکولای "

لومړی به د کيسې د پيل او تلوسې په اړه خبرې وکړو. خه موده مخکې مې يو انگرېزي فلم وکوت، لومړنۍ يوې دقيقې يې اړ ایستم چې پوره يونيم ساعت تلویزيون ته کښېنم.

ولې؟ ما خه وليدل؟

يو ځنگل و، گڼ ځنگل، هسکې ونې يې درلودې، په چوپه چوپتيا کې يو څوک پر وچو پاڼو وخت، يو تور مار تر يوې وچې څانگې را تاو شو، کمره د يوه بنيادم پنبو ته سيخه شوه، سړي مندې وهلې... ما يې د ساه ایستلو غږ اوریده... کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې يې وينې بهېدلې، گرین يې په خټو لړلې ښکارېده.

سړی څو ځايه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطايۍ يې پورته وکتل، يو لوی سيوری ورباندې راغی، پرې ورتیت شو. ځوان خپلو سترگو ته لاس ونيو، يوه تيره او وحشتناکه کوکه يې له خولې را ووته. يوه رڼا او د يوې دقيقې ختم.

دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوې کورنۍ پنځو غړو (مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلې ته د تگ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې

برخې څنگه وې او څه پېښ شول، په دې اړه به د كيسې د مينځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.

خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ يوې دقيقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې: دا سپرې څوک و؟ په څنگله کې يې څه کول؟ ولې يې منډې وهلې؟ له څه شي و پرېدلې و؟ له لارو سره يې وينه ولې راتله؟ چا لاس وراچولې و؟ ځناورو برید پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سيوری د څه و؟ سپرې ولې چيغه کړه؟ ایا مړ شو، ایا ایا ایا... په لسگونو نورې پوښتنې، داسې پوښتنې چې ما يې ځواب غوښت، بله لاره نه وه، د فلم د پيل يوې دقيقې پوره يونيم ساعت تلویزیون ته کينولم. له تخيل څخه به رښتيني ژوند ته راشو.

که په کور، کلي کې يو څوک د يوې پيښې کيسه را ته کوي، نو اصله خبره په پيل کې يادوي:

— خبر شوي؟

دلته اوریدونکی په طبيعي توگه له موضوع سره دلچسپي ښيي.

— نه! څه خبره ده؟

— فلانی مړ شو.

اوریدونکی ټکان خوري، يودم يې په ذهن کې پوښتنې را ولاړېږي:

— ولې؟ هغه خو روغ جوړ و؟ تېره ورځ مې وليد، غنمو ته يې اوبه ور خوشې

کړې وې، څه تکه پرې پريوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولويد؟...

اوریدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کيسه خبر شي، دی

تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شايد په عادي توگه کيسه داسې پسې

وغځوي:

— سهار له کوره ووت، ويل يې چې سودا راوړم، خپل زور بایسکل يې ترښکرو

ونيو، خو کله چې پاخه سرک ته وخت، موټر وواهه!

يا شايد د كيسې بيان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لانه ده سپره شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماته دی، که څه هم وروسته د هغه يوه يوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی يې اړ کړ چې کيسه تر پايه واوري.

يا يوه بله خبره. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) کور واخيست. محمود ته پوښتنې پيدا کيږي:

— ده خو د بيگانه نه لرل، دومره پيسې يې له کومه کړې؟ غلا به يې کړې وي، نه والله، حتما يې د پيسو لپاره څوک وژلی دی. نور نور نور....

دلته محمود ته تلوسه پيدا شوه او غواړي چې پوښتنې يې حل او په کيسه پوه شي.

په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشریح ته اړتيا لري او اورېدونکي تر پايه ورسره ساتي، په پيل کې وشوه.

هر هغه پيل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي، دا زور لري چې کيسه تر پايه پرې ولولو.

خو قوي پيل قوي فکر غواړي، داسې يو فکر چې لوستونکي د کتاب اېښودلو ته پرېږدي.

مور دوه ډوله ادبيات لرو: کلاسيک او معاصر. په کلاسيکو ادبياتو کې فولکلوريکې کيسې هم راځي. ډېری دا ډول کيسې له ((و نه وو)) شروع شوې دي، يوه بيلگه:

"و نه وو د خدای کره وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې يو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو داوای يې وخوړې، خو پلار نه شو. يو سهار يې يو ملنگ دروازي ته ودرید، پاچا ته يې يوه منيه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې.

نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای گلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونيو، اووه شواروزه یې دوام وکړ.

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې بناپیری د بنايست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې بناپیری به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوتونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمري یې وژلای وای، له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه بناماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای...."

له "وونه وو" تر اوسپنیزو بوتونو پورې اصلې کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غوږو ښه لگيږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکي باید له اوسپنیزو بوتونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک یې اولاده دي، یو دې دی هم وي.

د اوسپنیزو بوتونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړيږي. ولي؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنگه ځي؟ څه کوي؟...

په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توگه کیسه له هماغه (وونه وو) سره تړلې شي، خو شرط دا دی چې د لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلا:

شهزاده اوسپنيز بوتونه په پښو کړل، توره يې راواخيسته، اس ته يې وکتل، د خټ اوږده وينستان يې باد رپول...

د اس پر تندي يې لاس تېر کړ، ورو يې وويل:

— اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمريانو سره به څه کوم، ديو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر! زه به خپله مينه تر لاسه کړم؟! شهزاده پر يوه هواره تيره کيښاست، سر يې وڅړېد، د لاس اوږدې گوتې يې په خپلو تورو وينستو کې تېرې کړې، د خپل پلار څېره يې سترگو ته ودرېده، پلار يې په ژړا کې چيغې وهلې!

— د بنا پيريانو له وطنه ليرې گرځه! خطر لري، ما يواځې مه پرېږده!

پا چا همدا يو زوی درلود، شل کاله مخکې يې اولاد نه کېده، دی په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخورې، خو پلار نه شو، يو سهار يې يو ملنگ دروازي ته ودرید، پاچا ته يې يوه مينه ورکړه، نيمه ده وخوره او نيمه يې هم ميرمنې، نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای يو گلالی زوی ورکړ او...

په دې توگه كيسه تر اوسپنيزو بوتونو را ورسوه او وروسته د كيسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.

دا ډول پيل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پيدا کوي، تلوسه ډبروي، دومره زور لري چې كيسه پرې ولولو.

دلته ليکوال يوه بله گټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د كيسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی بښي، د هغه په قالب کې ننوځي، پوهيږي چې سختې ته يې ملا تړلې ده، دی د پلار يو زوی دی، پلار يې هيلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بريالی شي؟ زمريانو

ته به څنگه ماته ورکوي، له ديو نه به په څه ډول خلاصیږي... او داسې نورې پوښتنې او انديښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پيدا کيږي. لوستونکي ځان د کيسې قهرمان ته تر ټولو نږدې گڼي او له هغه سره پل په پل گام ږدي.

زموږ ډېرې کيسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ بايد د کيسو له نورو جوړښتونو څخه هم گټه واخلو. کله يې په حال پيل کړو، ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د يو چا تېر ژوند ته ور وگرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکي يې پسې و خپرو، او کله يې هم د راتلونکې پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال يا ماضي ته لاړ شو. په دې توگه به مو کيسې، ناولونه او هره بله ليکنه له يو رنگه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کيسه وليکئ، اول د کيسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، يا يې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کيسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او يا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پيل کې راولئ، د پيل دوې - درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بيا يوه يوه پوښتنه ځواب کړي او لوستونکي تر پايه درسره وساتئ.

زموږ ډېر ليکوالان کيسې له هماغه (و نه وو د خدای کره وو) څخه پيلوي، خو د کيسې د پيل او نوبت له پاره ډېرې لارې لرو چې يو څو نمونو ته په لنډه توگه اشاره کولای شو:

۱- موږ کولای شو چې کيسه وار له واره په لنډو ډيالوگونو پيل کړو:

-ته د بازگل قاتل يې!

-نه! باور وکړه! زه هغه نه پېژنم!

— دا چاره مې ستا په موټر كې پيدا كړه، عدلي طب وايي چې د چارې پر لاستي ستا د گوتو نښې دي.

د ځوان سر وځړيد، سلگۍ يې شوې، يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې په بېره پورته وكتل، د څارنوال غټې سترگې له سرورگونو ډكې وې. ځوان د مېز پر سر ايښې چارې ته سترگې ورواړولې، ترلاستي پروينو سره وه، يودم يې وويل:

— خو دا چاره زما نه ده، قسم خورم!

څارنوال د ځوان گرین ته لاس ورواچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر ايښې تليفون وشرنگيد، د ځوان گرین يې پرېښود، گوشۍ يې ورپورته کړه، په سترې غرېبې وويل:

— هلو؟

يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې يودم چيغه کړه:

خوزه ثبوت لرم!

دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲— كيسه له تصوير نه هم پيلولای شو:

— نجلی منډې وهلې، ټکری پسې څڅېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له بنۍ پښې څخه يې ازغی ويست، بېرته يې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، او بوته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپين ځگونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په يوه پلنه ډبره ولگېده، شنهاری يې پورته شو.

نجلی- شاته وکتل، د غونډۍ په پیڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې ور وهلې، یو ودرېد، د ټوپک نلۍ یې ور واړوله، نجلی- ټوپک کړل، په سپینو ځگونو کې ورکه شوه...

۳- په پیل کې د یوې پوښتنې پرېښودل:

خدا ښور سره ساه واخیسته، کولبه یې د پټې په مینځ کې ودروله، روان شو، د لښتې په غاړه د توت د ونې سیوري ته کېناست، پټې ته یې وکتل، د کولبې غوایانو د شديارې په وچو لوتو بوی کېښ. خدا ښور یو سوړ اسویلی ویست، تندې یې گونځې پیدا کړې، له ځان سره یې وویل:

نه کیږي! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پیسو ته ضرورت لرم، ډېرو پیسو ته، ولورمې په مخکې دۍ

یوه شېبه فکر یوووړ، وروسته یې یو دم وویل:

اته لکه! ډېرې پیسې دي، خو څنگه؟!

ولاړ شو، گړندي گامونه یې واخیستل، د کلي خواته یې مخه کړه... د ملک غوایان په شدياره کې ولاړول...

۴- د کیسې په پیل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:

گلدین د پري په یوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنگک وټاړه، پورته یې وکتل، د سپورمۍ په رڼا کې د کلا هسک د ډوال وپروونکی ورته وایسېد، د ډوال تر سره هوارو، یواځې ځای ځای د راوتلیو لوتو سیوري ښکارېدل، تر څنگ ولاړ په عمر پاخه سړي ته یې وکتل، ورو یې وویل:

— له وسه مې تېره ده !
سړی په خبره کې ورو لوبد:
— مه کوه ! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی ! د پلار غچ
دي واخله !
ځوان يودم شاته شو، په ټيټ وېرېدلي غږ يې وويل:
— ما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !
سړي د واسکتې چېب ته لاس کړ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې
کيښوده....
دا يواځې يو څو نمونې وې، مور د کولای شو چې د کيسې لپاره تر دې ښه پيل
انتخاب کړو، په پيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلي او
هره کيسه له يوې نوې زاويې پيل کړئ !
نوښت د کيسې مالگه ده.

د كيسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر ليكوالان د كيسې تلوسه ترپايه نه شي ساتلي، غوټه ډېر ژر ترې پرانيستل كيږي او لوستونكي مخكې له مخكې په دې پوهيږي چې خبره څه ده؟

د كيسې په مينځ كې بايد كوم ټكي په پام كې ونيسو؟ څرنگه كولای شو، چې تلوسه ترپايه وساتو؟

بېرته به د فلم پاتې برخې ته راوگرځو.

موږ فلم له كيسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی كيسه ليكل كيږي، وروسته په سناريو اوږي او د سينما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندي وگورم او هره برخه يې له كيسې سره پرتله كړم، يواځې دومره وايم، چې زما له خپل ديده د كيسې پيل بايد څنگه وي او په پاتې برخه كې يې په څه ترتيب تلوسه ساتلی شو.

د فلم په دوهمه صحنه كې يوې كورنۍ مېلې ته د تگ تياری نيوه، ډېر وخت يې واخيست، خو زه يې ستړی نه كړم، ځكه زما پوښتنې لانه وي ځواب شوې، مایې ځواب غوښت.

دريمه صحنه په ښكلي منظره پيل شوه. يو کوچنی موټر د يوه شنه څنگله په مينځ كې پر پوخ سړک روان و، په موټر كې ناست كسان خوشاله ښكار بدل، خندل يې، په خپل منځ كې يې ټوكې سره كولې. ناڅاپه يې د سړک پر غاړه يو بل موټر ولېد، چې پر يوه خوا كور و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښېښې ماتې وې خو د ټكر كومه علامه يې نه درلوده. په موټر كې د ښكار اسباب او يو كوت ښكارېده. پلار د كوت جېب ته لاس كړ، له څو نوټونو سره يې يو د هويت کارت

را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.

زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنگله ته د بنکار په نیت راغلی و. خولا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.

په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د گڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن وموند، دا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخنډل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته. دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې، خود پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وپربدلی، دا بل څه و.

د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه خېمه ولاړه وه، چارچاپیره یې هسکې ونې بنکار بدلې، ناڅاپه د خیمې پر تات یو څه ولگېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې څراغ بل شو، ټول د باندي راووتل، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر تات وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیاد لاس پروت و.

ما د لستونې د ټوټې له رنگه وپېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و. فلم تر پایه له تلوسې څخه ډک و، مور او پلار په مرموزه توگه وژل کېږي، اولادونه ستونزې ویني، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پایه مې له ذهن څخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.

د فلم وروستی صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنگله اروا چې د یوې لویې ونې په اړه شوې موندلې کې اوسېده، وخت په

وخت د باندي راوته او له هغو انسانانو څخه يې غيچ اخيست چې په بېرحمۍ سره يې د ځنگله ونې و هلې او حيوانات يې ښکار کول. زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مينځ پېښو او تلوسې هم تر پايه تلويزيون ته کينولم.

په لنډه کيسه کې هم تلوسه همداسې ساتلی شو. غوټه بايد ورو ورو وسپرو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکي د کيسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو. يو بل مثال:

يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، گرمي وه، نږدې و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زین پورې د اوبو يوه پتک ټال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ور کولای.

تري سړي يو پتک اوبه د سرو زرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې ده ته به هغه وړانه وروښيي چې هلته زر سيکې ښخي دي، سړي ورسره ومنله، خو پتک يې يو دم ورنه کړ، په لاره کې به يې تري ته يو يو غوړپ او به ور کولې څو ژوندي پاتې شي او کله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تري له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زین پوري وټوله.

که پر آس سپور سړي په پيل کې تري ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تري تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوبنتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ورسره تللی، خود سپور کمال دا و چې تري يې تر پايه هماغسې تري وساته، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ور کولې او کله چې يې وخت را ورسېد او خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پتک ورو سپاره او د تري تنده ماته شوه.

ليکوال هم بايد لوستونکي ته يو يو غورپ او به ورکړي او تر پايه يې تړي وساتي. دی بايد يو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسي چې د اصلي غوتې تر سپړلو پورې په لاره کې ځينې نورې موانع هم پيدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.

که اصلي غوتې د کيسې په مينځ او يا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بيا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقيقت کې به اضافه خبرې وې.

يوه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوتې وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوتې سپړل يا د راز څرگندول د کيسې پای دی. نو ځکه د کيسې په منځ کې تلوسه، په وار سره يوه يوه پوښتنه ځوابول او تر پايه د اصلي غوتې ساتل ضروري دي.

خو مهمه دا ده چې اصلي غوتې بايد په منطقي توگه وساتو، لوستونکی بايد فکر و نه کړي، چې ليکوال په لوی لاس يو څه رانه پتوي. که ليکوال د کيسې له کرکټرونو سره څنگ په څنگ لاړ شي، له پېښو او زمان سره يو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې گام وانهخلي، نو بيا لوستونکي ته هم د يو څه د پټولو فکر نه پيدا کيږي.

د کيسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کيسې لوستې چې په پای يې نه یاست پوهیدلي؟

د ځينو کيسو پای گنگ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنگه وسپړل شوه؟

ما ډېرې داسې لنډې کيسې لوستې، چې په پیل کې يې خوند راکړی، وروسته يې هم د بل مضمون لوستلو ته نه يم پرېښی، خو په وروستيو کرښو يې نه يم پوهیدلی.

که کيسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای يې ناڅرگند وي، لوستونکی به خوند ترې وانه خلي.

خو د کيسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کيسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کيسه يې په ذهن کې پاتې شي.

بله دا چې د کيسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کيسې په وروستی برخه کې وسپړل شي، ځکه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کيسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.

ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکترونه

هره کيسه کرکترونه لري، خو په دوی کې يو او يا هم کله کله دوه مرکزي کرکترونه وي.

کيسو ته هر ډول کرکتير ټاکلی شو، انسان، حيوان او يا هم غير ژوندي موجودات.

د کرکترونو ټاکل د کيسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تردې چې کيسې ته کرکتير وټاکو، لومړی يې بايد پدې اړه فکر وکړو:

۱- زمونږ مرکزي کرکتير څوک دی؟

۲- څه ډول څېره لري؟

۲- څه يې خوبسيري او له څه نه يې بد راځي؟

۴- شخصيت يې څه ډول دی؟

کله چې مو مرکزي کرکتير له هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوی، قلم او کاغذ راواخلي او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځينې مهمې ځانګړنې هم وليکئ.

د دې کارګټې څه دي؟

تېر کال مې يو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې يو دم په کيسه کې داسې يو نوی نوم راګډ شو، چې نه مخکې زمينه سازي ورته شوې وه او نه يې هم په کيسې پورې اړه درلوده، يو ناڅاپه له اسمانه راولوبد او په کيسه کې يې د مرکزي کرکتير ځای ونيو، دوو- دريو پاڼو ستړی کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کيسې مرکزي کرکتير دی، يواځې نوم يې بدل شوی و.

که د ناول ليکوال د کرکترونو د خصوصياتو ليست لری، فکر نه کوم چې دومره لويه تېروتنه به ترې شوې وای.

په ليكلې بڼه د كركټرونو د خصوصياتو درلودل، په منطقي توگه د كيسې په ليكلو كې مرسته راسره كوي، د مثال په توگه:

موضوع مو وټاكله، غواړو چې كيسه پرې وليكو، مركزي كركټر يې هم احمد نوميرې ليكو!

نوم : احمد
 سن : پنځوس كلن
 مدني حالت : متاهل
 زده كړه : نالوستی
 اولادونه : پنځه (درې لوني، دوه زامن)
 كسب : بزگر
 د اوسېدو ځای : كلي
 ظاهري بڼه : ډنگر، له ونې ټيټ، اوږده ريره، پكه ككړۍ، لمر سوځولى مخ، څرېدلې سترگي، پرتندي د كالداني نښه، له سپرمو راوتلې اوږده وينستان، زيره لاسونه...

رواني خصوصيات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند، له بدو ليري، دينداره، د سختيو په وړاندي زغم لرونكى، په هره خبره كې د (خوارمه شې) تكيه كلام

او ځينې نور ټكي...

كه دا ليست راسره وي، نو هيڅكله به د احمد نوم راڅخه بدل نه شي. احمد به په طبيعي توگه د كيسې تر پايه د يوه پنځوس كلن سړي په قالب كې اچوو (خويونه، عادتونه به يې همدې عمر ته مناسب وي). دى به كله هم په دې پسې ونه گرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه بڼه كړي، احمد يو نالوستى بزگر دى، د كركيلې په كارونو بڼه پوهيږي، د كيسې تر پايه به نه

معلم (شي او نه هم) ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزگر په څېر کليوالي وي، هيڅکله به (د کورودان) پرځای (مننه) ونه وايي....
د احمد ککړۍ پکه ده، د کيسې تر پايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خونبوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدۍ ته زړه ښه نه کړي.

احمد پنځه وخته په ملا پسې دريږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي.
او داسي نور...

که مور د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کې يواځي په هماغه مخکې تر مخکې ټاکل شوي قالب کې راگرځي، په دې توگه به د احمد کړه وړه او نورې ځانگړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.

که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف تر لاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟

مخکې له مخکې ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پرېږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.

مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي و بريښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توگه

معرفي كيږي او لوستونكي د هغه په كړو وړو باور كوي او رينستيني ورته
بنكاري.

كه وغواړو چې كركتر لا ښه وپيژنو، د كركتر له خصوصياتو سره بايد په يوه
جمله كې د هغه هدف هم وليكو:

د بېلگې په توگه:

احمد: احمد په كيسه كې د دې باعث گرځي چې مينه او زغم په كركه او بې
حوصله توب بريالي كړي.

كه د كركتر له خصوصياتو سره دا جمله ليكلې وي، احمد به د كيسې تر پايه
زغم ولري، دى به په طبيعي توگه هرې ناخوالي ته په مينه ځواب وايي او د نورو
كيني به په صبر او حوصله ځوابوي.

په دې توگه به په كركتر كې ناڅاپي او غير منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه
وي چې په پيل كې مينه ناك وي، خو څو پاڼې وروسته له دليله پرته په ظالم او
كينه گر انسان بدل شي، دى به د ليكوال له غوښتنې سره سم په منطقي توگه
خپل هدف ته ورسېږي او هيڅكله به داسې څه ونه كړي چې له مينې او حوصلې
سره په ټكر كې وي.

له مركزي كركتر څخه پرته نورو كركترونو ته هم مخكې له مخكې د داډول
خصوصياتو ټاكل ښه دي، كه ليكوال د كيسې د ليكلو پر مهال كله كله ورته
وگوري، د كركترونو له خويونو، خواصو او ان څېرو سره عادت پيدا كوي، هر
حركت به يې د دوى په واک كې وي او په پاى كې به خيالي كركتر نه بلكې يو
واقعي انسان ورته بنكاري، داسې احساس به كوي لكه په رينستيني توگه چې
له دغو كسانو سره مخامخ شوى وي، هغوى پيژني، خبرې يې ورسره كړې وي
او ډېر رازونه يې ورمالوم وي، ځكه ځينى لنډې كيسې څو مخه ليكل كيږي
او د كيسو تر پايه به د كركتر ټول خصوصيات د ليكوال په ذهن كې ناست وي.

د لنډې کیسې لپاره د کرکترونو لنډ خصوصیات کافي دي، خو که ناول لیکو د هر کرکتیر په اړه باید مخکې له مخکې ډېر څه ولیکل شي، ځینې لیکوالان د ناول لپاره د کرکترونو ټول کردار، پېښې، ستونزې...مخکې له مخکې لیکي او خو مخه پرې ډکوي، که ساده ووايو، مخکې له مخکې په لنډه توگه د کرکتیر کیسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بريالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې دیته ستوري لاین وایي.

د کرکتیر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې لیکوال باید د کرکترونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خویونه وړ مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مینه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کیږي.

بريالی لیکوال په کرکتیر کې ډېر زیار باسي، دی کرکتیر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خیالي کرکتیر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته یې په داستان کې ولوبوي. په بله مانا، لومړی کرکتیر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت یې پوه شه او وروسته که بیا په کیسه کې ستاسې له خوښې سره سم لویدای شوی او ټاکلي رول ته منداسب وي، ځای ورکړئ.

مور باید هڅه وکړو چې کیسې ته د اړتیا پر بنسټ کرکترونه وټاکو، ځکه لنډه کیسه ډېرو کرکترونو ته اړتیا نه لري، د اړتیا په اندازه د کرکترونو ټاکل د دی لامل گرځي چې کیسه په طبیعي توگه وغځیږي او له اضافه خبرو مخنیوی وشي.

مور هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کیږو، خو دوه کسه کټ مټ په یوه څېره او یو رنگه خویونو نه شو موندلی، په کرکتیر جوړونه کې هم باید دې ټکي ته پام وکړو، زموږ هر کرکتیر باید له بل یوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه یې سره نږدې نه وي. دا کار په طبیعي توگه د کرکترونو په جوړونه کې نوښت

راولي او لوستونكي په خپل ذهن كې له مختلفو څېرو او خويونو سره مخامخ كېږي.

بله خبره دا چې د كركټر لپاره هيڅوخت خيالي څېره او خيالي عادتونه مه ټاكئ، د بېلگې په توگه: د يوې كيسې كركټر مويو سوالگردي، فكر وكړئ، تاسو به په ژوند كې ډېر سوالگر ليدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته كړې وي او د ځينو تر مخ به بنويه تېر شوي ياست، خو په دغو ټولو كې به داسې سوالگر هم و چې د پنځو افغانيو پر ځاى مو د شلو او يا هم د پنځوسو نوټ ورته نيولى وي، ولې؟

يا به د هغه ظاهري ځوازي څېرې او خيران شلېدلي لباس دردولي ياست او يا به هم هماغه سوالگر د خواست په چل بنه پوهېده، په سوالگر كې به يو څه و چې ستا پام يې د ځان خواته وراړولى و، كه نه نو يا به بنويه ترې تېر شوى وې او يا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.

كيسې ته هم همدغه سوالگر وټاكئ، هماغه خويونه، عادتونه او ځواره څېره وركړئ چې تاسې په واقعي ژوند كې ورسره مخامخ شوى يئ، كه دې لوڅې پښې ليدلى وي، چپلكې مه وړ په پښو كوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوڅو اوږو ته واسكت مه وراغونده. هماغسې كركټر جوړ كړه لكه تا چې په واقعي ژوند كې ليدلى وي، ان كه دې د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونكي كلمات په ياد وي، ستا كركټر هم بايد هماغه توري په خوله راوړي.

دا يواځې يو مثال و، كله چې موږ كركټر جوړوو، جوړ شوى كركټر بايد د هغه چا په قالب كې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند كې ليدلى وي، خبرې مو ورسره كړې وي، خوى، عادت او څېره يې را مالومه وي، كه داسې وكړو نو موږ به په ريښتيني توگه د كركټر روح ته ورننوتې يو او يو كاميا به كركټر به مو انځور كړى وي.

اووه_ اته كاله مخكې مې د فرانسوي ليكوال ويكتور هوگو، (بينوايان) ناول ولوست، مركزي كركټر يې ژان والټان نومیده، ژان والټان په پيل كې غل او مجرم و، خو وروسته يوې قوي پېښې د ده ژوند وړ بدل كړ، دی په يوه مهربانه انسان بدل شو، تل به يې هڅه كوله چې نورو ته گټه ورسوي، خوبيا هم ټولنې په سپكه سترگه ورته كتل او د (ژاور) په نوم د پوليسو د يوه افسر تر تعقيب لاندې و...

په دې كتاب كې د داستان مركزي كركټر (ژان والټان) دومره ژوندي انځور شوی چې د ده سختيو ته مې خو ځله اوبنكې تويې كړې، فكر مې نه كاوه چې دا به يو خيالي كركټر وي، د ده هرې برياه به خوشاله وم او په هره ناکامۍ يې ځورېدلېم.

مثبت او منفي، دواړه كركټرونه بايد دومره ژوندي وي چې د لوستونكي په زړه او دماغ كې ځای ونيسي، د مثبت كركټر هره كاميابي بايد د لوستونكي لپاره د هغه خپله كاميابي وي، د هغه په خوشالي خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه كې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي كركټر له جرم او جنايت څخه كركه وكړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې كيسې لوستې دي چې خان او ملك تر اندازې چاغ، خشن او بدشكله پكې معرفي شوي دي، علت يې دا دی چې ځينې ليكوالان د كركټرونو په جوړولو كې زحمت نه گالي، د نورو كركټرونه را اخلي او څه چې يې د بل په كيسه كې لوستې وي، دی هم خپل كركټر ته هماغه څېره وركوي، حال دا چې ډېر خانان او ملكان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي. ځكه نو د كركټرونو څېرې، خويونه او عادتونه بايد توپير سره ولري، موږ بايد په خپله كركټر جوړ كړو، نه دا چې د نورو تياره مړۍ راواخلو او داسې وښيو چې دا زموږ د خپل زحمت نتيجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې یو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون باید منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دليله پرته توبه وباسي او په یوه مهربان انسان بدل شي.

کيسه له کرکټره پرته نه ليکل کيږي، ځکه نو باید د کرکټرونو په جوړولو کې بېرته ونه کړو، زیار وباسواو کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل، او زموږ په ذهن کې یې ځای ونیو، وروسته په کيسه کې ځای ورکړو.

د کيسې ژبه

زما د لنډو کيسو لومړۍ ټولگه "سره سيلۍ" نومېږي. دا کتاب اوږد او نه کاله مخکې چاپ شو، ځينو کسانو ولوست، را ياده يې کړه چې کيسې يې بدې نه دي، هدف لري. تصويرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځينو ټکو يې نه دي پوهېدلي.

هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوبده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه ليد، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کيسو کې ځينې داسې کلمات را اخيستي وو چې يواځې زه او د غزني د قره باغ ځينې اوسيدونکي پرې پوهېدل.

که مورې هر څومره زړه را کښونکې موضوع ولرو او د کيسې په ټولو اړخونو پوه يو، خو چې د ويلو چل يې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کيسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.

ځکه نو د کيسې ژبه ډېره مهمه ده.

۱- د ژبې ساده والی:

يوه ملگري مې د يوې کيسې موضوع پيدا کړې وه، مخکې تر لیکلو يې راته وويله، په ويلو کې يې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کيسې ليکلې بڼه ولوستله، دومره پيچلي کلمات يې پکې را اخيستي ول چې لوستلو يې د زړه زور غوښت.

تلفون مې ورته وکړ، دليل يې دا و چې ليکل بايد تر ويلو توپير ولري. ماته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: "مورې نثر وايو، اورو يې، خو ليکلې يې نه شو."

ځينې ليکوالان چې څه ليکي، د ليکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې گرځي، کتابونه پسې گوري او له نورو څخه پوښتنې کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلقي او پېچلي کلمات کيسه او يا هم کومه بله ليکنه پياوړی کوي او په دې سره پخپله ليکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خو پوښتنه داده چې مور د چا له پاره کيسه او يا هم کومه بله ليکنه ليکو؟ ايا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهيږي؟ ايا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟

زموږ په کلي کې يو سپين زېری و، ده په ځوانۍ کې ماموریت درلود، ان د زړښت تر مهاله يې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د "مامور لغت پړان" په نوم مشهور شو، خو ده به ويل: "دا خلک ملامت نه دي. مکتب يې نه دی ویلي."

که موږ د خلکو لپاره ليکل کوو، ژبه موهم بايد د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبيات ساده ژبه خونوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د ليکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نور اړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او يو عمده لامل يې د ژبې ساده والی دی.

د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وايو، هغه ټول بايد د کاغذ پر مخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.

شايد زما دا خبره د ځينو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتانه د "ټولټاکنو" کلمه نه پيژني، دوی يې انتخابات بولي، د "ښونځی" "ټولگی" او "ښونکی" له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د "مکتب" "صنف" او "معلم" په نومونو يې يادوي. موږ بايد په هغه ژبه کيسه و ليکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهيږي او ورته روښانه وي.

۲_ په لنډو فاصلو کې د يورنگه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د يوه ليکوال پر يوه كيسه باندې نظر څرگند کړ، د نقد يوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لاروښانتيا لپاره د هماغه كيسې ځينې برخې راواخلم.
په لومړيو دوو پاراگرافونو کې دوه ځايه ليکل شوي وو: " قلم يې راواخيست ، کاغذ يې راواخيست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځايه د " راواخيست " کلمه ښه نه راځي ، که يو ځل " راواخيست " ليکو ، دوهم ځل بايد په يوه بل فعل پسې وگرځو ، مثلاً " کاغذ ته يې لاس کړ ".
بل ځای داسې ليکل شوي دي " تر ليکلو کړنو لاندې يې هسې گډې وډې کړنې و ايستلې ، د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځايه د " کړنې " توری راغلی دی.
دلته که يو ځای کړنه ليکو ، بل ځای ليکه ښه راځي ، درېيم ټکي ته هيڅ اړتيا نه پيدا کيږي.
" د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه " که داسې وليکو (تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د " څنگ " توری ، هماغه د " کړنې " تر څنگ راښيي.
بله جمله:
" کتابچه يې له نورو کتابونو سره په پلاستيکي پاکټ کې کېښوده او په هغه څوکۍ کې يې کېښوده چې څو شيبې مخکې نصير ناست و... "

دلته د لومړي " په پاڪټ كې كېښوده " پر ځاى " په پاڪټ كې واچوله " ښه راځي، په دې توگه به مو په لنډه فاصله كې دوه ځايه د " كېښوده " كليمه نه وى كارولې.

بل ځاى ليكل شوي دي " يو ځل بيا د نصير سترگو ته ځيره شوه، دومره ورته ځيره شوه... "

دلته كه لومړى " وكتل " راشي، له يورنگه والي څخه يې ژغوري.

بل ځاى: " فريبا تر پښو لاندې ځمكې ته كتل، تر ژبه لاندې يې وويل... " دوه ځله د لاندې كليمه راغلې، " فريبا تر پښو لاندې ځمكې ته كتل " دلته د لاندې ټكى اضافه دى، كه ساده وليكو " فريبا ځمكې ته كتل " هماغه مفهوم لري، كه فريبا پر ځمكه پل ايښى وى، بيا څنگه تر پښو لاندې ځمكې ته گوري !!!

بله جمله: " ډېره ډېره مننه، د تابلو او كتابچې په خاطر ځانته مننه كوم. " كه يو ځاى مننه ليكو، بل ځاى د مننې پر ځاى كوم بل توري كارولى شو. " كور ودان، ژوندى اوسې يا داسې نور. "

بل ځاى " فريبا يې لاس په لاس كې ونيو " كه وليكو: " فريبا يې لاس ونيو " هماغه مانا او هماغه تصوير لري ځكه نيول د لاس په واسطه تر سره كيږي.

بله جمله " د مريم ښكليو سترگو ته يې وكتل، هغې هم ورته وكتل... " كه وليكو: " هغې هم سترگې ورواړولې " نو په لنډه فاصله كې به دوه ځايه د " وكتل " ټكى نه وي راغلى.

بل ځاى " نور هم انځور ته نږدې شو، ښه ورته ځير شو "

داسې ليكلې شو " نور هم انځور ته نږدې شو، په ځير يې ورته وكتل " په دې توگه يو ځاى د " شو " ټكى كمېدى شي.

په کيسه کې داسي ډېر يو رنگه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلي دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راوړي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه وراوړي، خو توري او کلمات د خښتو په څېر دي، که په يوه دېوال کې يوه خښته راوتلي وي او ياهم په خپل مناسب ځای نه وي اېښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري، ځکه نو په هره ليکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.

پښتو يوه غني ژبه ده، يوه شي ته ډېر کلمات لرو، په مختلفو نومونو يې يادولی شو، دا نومونه دومره گنگ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندي او د کلماتو او فعلونو کارولو ته بايد پام وکړو.

که يو ځای ليکو " راته ويي کتل " بل ځای " سترگې يې راواړولې " ښه راځي، " مخ يې راواړاوه " هم همدا مانا ورکوي.

په يوه کيسه کې مې ولوستل: " انځرگل ځوان و، د پلار يو زوی و او له رنگه ښايسته و. "

درې ځايه په لنډه فاصله کې د " و " ټکی راغلی دی. کيداى شي داسي يې وليکو:

انځرگل ځوان و، پلار يې همدا يو زوی درلود، له رنگه ښايسته ښکارېده. يا نورې جملې، خو شرط يې دا دی چې په لنډو فاصلو کې يو رنگه توري او فعلونه رانه وړو، ځکه د ژبې خوند ته زيان رسوي.

ډيالوگ

ډيالوگ د کړکټرونو خبرو ته وايي، يا به له ځان سره غږېږي او يا هم له نورو سره. له ډيالوگونو پرته هم کيسه ليکل کيدای شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډيالوگ کيسه ژوندۍ کوي، په حرکت يې راولي او له يورنگه والي څخه يې ساتي.

د ډيالوگ ليکنې په برخه کې بايد ځينې ټکي په پام کې ونيسو.

۱- جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې يې ناروغان وکتل، ماسپښين له کوره ووت، په پټي کې يې دهقان وليد، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته يې وکتل، ځمکه يې اړوله، پر سپيره غاړه يې مړې خولې راماتې وې...

جلات خان وويل:

—ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

دهقان پر خپل تندي لستونۍ تېر کړ، په خدا يې وويل:

—ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد

ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دې ډيالوگونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راولاړې کړې؟

بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوگرځو:

—ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

جلات خان ډاکټر دی، په ښار کې يې پوهنتون ويلى او ډېر کم کلي ته راځي. د

ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکي بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه

لري، ځکه دی لوستی دی او په داسې محيط کې يې زده کړه کړې چې هلته يې د

(ټكنالوژۍ) په څېر نور ډېر پېچلي كلمات او لغتونه اورېدلي او د د ه په ذهن كې ناست دي.

اوس به د دهقان خبره راواخلو:

— ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دا ډيالوگ د مانا او گرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر يې د پټيو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه يې د ټکنالوژۍ نوم اوريدلی او نه يې هم په مانا پوهيږي. نو د يوه دهقان له خولې د دارنگه كلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که يولوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:

— ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟

— څه؟

لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي ټکنالوژۍ په اړه لنډ توضيحات ورکړي.

— يعنې، تراکتور، تېرېشر، د غنمو د ريپلو ماشينونه...

دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:

— ډاکټر صيب! دا شيان پيسې غواړي، موږ د بېگانه نه لرو، تریکټر او نور ماشينونه نه شو اخیستلای.

له دې مثال څخه هدف دا دی چې په كيسه کې بايد هر څوک له خپلې پوهې او ټولنيز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډيالوگونو څخه هم بايد د دوی سويه مالومه شي او خپل کرکټر داسي وغږوو چې خبرې او مالومات يې د دوی له پوهې او ټولنيز ژوند سره سم وي.

۲- په ډيالوگونو کې بايد د تکراري خبرو مخه ونيسو.

احمد:

- په کور کې څه خبرې وي؟

محمود:

- په کور کې کراره کراري وه.

دوهم ډيالوگ "په کور کې" د لومړي ډيالوگ تکرار دی.

ليکونکي:

- کراره کراري وه.

لوستونکی پوهيږي چې هدف "کور" دی، ځکه په لومړي ډيالوگ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳- يو مثال:

احمد: څنگه! زموږ سيمه دې خونبه شوه؟

محمود: هو والله! سيبانو يې ډېر خوند راکو.

احمد: گرمي نه ده؟

محمود. يه!

فکرو کړئ! محمود به د کوم ځای وي؟

د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منډي" د "سيبانو" په نوم پېژني او د

نه "پرځای" يه "وايي".

دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له

لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.

په ډيالوگونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو.

دا کار کيسې ته خوند ور بخښي او د کيسې منطق پياوړی کوي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يواځې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي. که موږ کومه مقاله، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپورټ ليکو، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبې ليکنې داسې نه دي، ادبې ليکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو وروږي او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.

خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.

۴: د شخړو او جدې موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زمونږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زمونږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په كيسه کې د ډيالوگونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې وړلو بدل طبيعي ده او بايد په ډيالوگونو کې په پام کې ونيول شي.

مثلا:

احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی. محمود: وه وروړه، دا څادر نه وينې! دامې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.

احمد: ته تر اوسه چپرته وي، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سيټونه خالي دي، ځه با با خپل کار دې کوه! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جگ کې...

په طبيعي توگه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اوري، ځكه دى د احمد په لومړنۍ جدي خبره عكس العمل ښكاره كوي، لكچر ته يې نه پريږدې او د هغه په خبره كې وړلو يږي.
محمود: وه وروړه، دا خادر نه وينې! دا مې ځكه د مخې په سيټ كې ايښى چې دا ځاى زما دى.

احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته كولى شې چې هلته كينې
محمود: ولې! ته تر ما ښه ځوان يې!
احمد: ته تر اوسه چبرته وې، ما دا ځاى تر تا مخكې نيولى
محمود: نو ته ږوند يې، خادر نه وينې!
احمد: زه خو څه مفت نه ځم، كرايه وركوم...
محمود: په خبره نه پوهيږې!

احمد: والله كه مې د تا پلار له دې ځايه جگ كې.
محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شې چې سيټ د چا دى.
خو كله كله د ضرورت له مخې يو څوك بايد اوږدې خبرې وكړې. د بيلگې په توگه كه يو په خبره پوه سپين زيرى يا عالم نصيحت كوي او يا هم كوم استاد درس تشرېح كوي، له منطقي پلوه د هغوى په خبرو كې وړلو بدل طبيعي نه ده، خو دا ډيالوگ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډيالوگونه بايد په يوه عمل مات شي.
لكه:

استاد وټوخل، د مېز پر سر ايښى گيلاس يې وريپورته كړ، دوه درې غوړپه اوبه يې ترستونې تيرې كړې او خپلې خبرې يې پسې وغځولې:

۵: ډيالوگونه بايد لنډ وي، ځكه په عادي ژوند كې څوك اوږدې خبرې نه كوي، له بلې خوا اوږده ډيالوگونه، لوستونكي ستړي كوي، طبيعي نه ښكاري، د كركټر د پيل جمله يې له ياده وځي او د كيسې خوند له مينځه وړي.

احمد: د ټكسي كرايه لري؟

محمود: خپل موټر اسره دی.

احمد: لاره خامه ده؟

احمد: هو! خو ټوله نه.

۲: هيڅكله د ډېرو كركټرونو خبرې يو ځای مه راوړي، په دې مانا چې ډيالوگونه د ليست په بڼه مه ليكي، ځكه دا كار له لوستونكو لاره وركوي، دوی نه پوهيږي چې دا خبره د كوم كركټر له خولې را ووتله. خو كه د مجبوريت له مخې په كيسه كې تر دوو زيات كركټرونه غږوو، بايد څه وكړو؟
بېلگه:

په يوه كيسه كې څلور كركټره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچكالي غم ورسره دی.

— ياره لكه چې سړ كال وچكالي راغله.

— هو! د كار بزه اوبه هم كمې دي.

— څه به كوو! فصلونه وچ شول.

— مه وار خطاه كيږه. ما يې فكر كړی دی.

دا سمه ده چې دا ډيالوگونه هويايي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ويل كيږي چې څوك سره ناست دي او د څه په اړه خبرې كوي، خو له دې سره سره، بيا هم له لوستونكي لاره وركوي او په دې نه پوهيږي چې كومه خبره د كوم كركټر ده. د دې ستونزې د هوارۍ يوه لاره داده چې كركټرونه په خپلو خبرو كې د يو بل نومونه واخلي.

— ياره لڪه چي سڙ ڪال وچڪالي راغله.
— احمد رڻتيا وايي، د ڪاريزه اوبه هم ڪمي دي.
— محموده! ڇه به ڪو، فصلونه وچ شول!
— شريفه! مه وارخطا ڪپڙه! ما بي فڪر ڪري.
ڪه ڇه هم چي په هر ڊيالوگ ڪي د نومونو يادول ٻنه نه راڻي، خوبيا هم تردي
غوره ده چي د ڊيالوگونو اورد ليست وٿرو او ويونڪي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ڊيالوگونو په مينڇ ڪي د تصويرونو ورڪول، ڪرڪٽرونه راپڙني.
— ياره لڪه چي سڙ ڪال وچڪالي راغله.
محمود وٽوخل، سريبي وٽوڻاوه، ورويبي وويل:
— احمد رڻتيا وايي، د ڪاريزه اوبه هم ڪمي دي.
شريف مخامخ ولاڙي رشي ته وڪتل، ڙپڙه ورته واپسپده، محمود ته بي مخ ور
واڙاهه:
— ڇه به ڪو؟ فصلونه وچ شول..
— مه وارخطا ڪپڙه، ما بي فڪر ڪري.
او يا هم نورې لاري.

تصوير

بيا به د بېنوايان د ناول مثال راوړم. بېنوايان د فرانسوي ليکوال ويکتور هوگو مشهور ناول دی. کتاب اوه_ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخيستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی يې يم او د اتلسمې پيړۍ فرانسه يې سترگوته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه يې وژړولم، نه يې خدا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخيستی و.

د ناول او لنډې کيسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل ديد او تصور سره سم تصوير جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصوير د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړيږي. په بله مانا، د فلم تصوير د يوه يا څو محدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله ديدو ناول او يا هم لنډه کيسه تصويري کوي او د فلم په بڼه يې په نورو ويني. خو لوستل داسې نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصوير اخلي، د کرکټرونو څېره له خپل ديدو جوړوي. دوی هغه تصويرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې ليکوال اشاره ورته کړې وي.

د بېنوايان د کتاب مرکزي کرکټر "ژان والژان" نومېږي. ژان والژان يو بېوزله انسان دی. بدرنگه څېره لري. په ځوانۍ کې يې له نانوايي څخه يوه ډوډۍ غلا کړې ده. پوليس يې نيسي او څلور کاله قيد پرې خيژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تېښتي. دوهم ځل نيول کيږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اړوي. په شپږم کال بيا له زندان څخه د تېښې هڅه کوي. دا ځل محکمه شل کاله قيد ورته ليکي.

شل کاله بند، يوه وچه ډوډۍ.

له شل کلن بند وروسته يوه ښار گوټي ته ځي. ټولنه يې نه مني. غل ورته وايي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پيدا کيږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.

له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. يخني يې اخلي. د شپې د تېرولو لپاره د يوې غونډۍ په ډډه کې يوه غار ته ننوځي، خو شپه وروسته د يوه سپي غرېدا اوري. د سپي غټه ککړۍ يې سترگو ته دريږي. سپي يې له هغه ځايه پسې اخلي. بله چاره نه لري. يوې کليسا ته پناه وروړي. پادري (کشيش) مهربانه انسان وي، عزت يې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجايي ورباندې اچوي. خو ژان و الزان له کليسا څخه هم غلا کوي. تنبتي، د پوليسو شک پرې راځي، نيسي يې او د غلا په تور يې بېرته کليسا ته راوړي. خو پادري په حيرانۍ سره پوليسو ته وايي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره يې شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ويې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.

ژان و الزان ځنگله ته ځي. ژاري او توبه وباسي. دی په يوه داسې انسان بدلېږي چې د ژوند تر پايه له نورو سره مرسته کوي.

د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان و الزان څخه د يوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصوير واخيست. دی مې د کتاب د تصوير په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان و الزان هغه څوک نه و چې تردې دمه مې په ذهن کې ناست و. څېره او ظاهري جوړښت يې زما د فکر خلاف وخت. دی له ونې ټيټ او کمزوری ښکارېده. نه يې هغه څېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما يې له کتاب څخه تصوير اخيستی و.

زه د فلم تر پايه له هغه سره ملگری نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته واپسېد.

بېنوايان هغه مهال ليکل شوی چې نه تلویزیون و او نه هم سینما. خو اوس يې هم خلک لولي. بيا بيا يې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله دیده ورته گوري او خپل تصویر ترې اخلي. د ښو کيسو او ناولونو جادو همدا دی چې تر اوسه لا په ميليونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په ميليونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کيسو ټولگې چاپېري، ښه بازار لري او خلک يې په مينه لولي.

په ناول او يا هم لنډه کيسه کې د نورو اړخونو تر څنگ، تصویر ضروري دی. په جملو کې بايد دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پيدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترگو مخې ته يې ودروي.

که ليکنه خام او بېرنگه تصويرونه ولري، څه چې مو ليکلي، په لوستونکو يې نه شو لېدلی. کله چې مو ورباندې ونه لېدل، نه يې لولي. زړه يې نيسي، ليکلي کيسه يوې خواته ږدي او دوهم ځل نه ورته گوري.

نو که غواړی چې کيسه مو لوستونکي ولري، د کيسه ليکنې د نورو اړخونو تر څنگ، تصویر ته هم ډېر پام وکړئ، خو کيسې او ناولونه څنگه تصويري کولای شو؟

زموږ د ډېرو کيسو تصويرونه تشریحي بڼه لري.

مثلا، که په کيسه کې د يوې کوټې تصوير ورکوو، شايد داسې وليکو:

وړه کوټه وه. سپين ديوالونه يې لرل. پر غولي سره غالی هواره وه. د کوټې په مينځ کې يو وړوکی مېز ترسترگو کېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جگ او يو گيلاس ايني ول. په مخامخ دېوال يو لوی ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنگ

کړکۍ بنکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر يوه کټ يو سړی پروت و...

دې ته مې تصوير ويلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندي تصوير نه شي ترې اخيستلای. دا بې حرکته تصوير په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کيدای او لوستونکی د کيسې له لوستلو خوند نه اخلي.

په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالی، مېز، له اوبو ډک جگ، گيلاس، کټ، انسان...

که په کيسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کيسه پخپله تصويري کوي.

د کوټې همدا تصوير له سره ورکوو او هر څه په حرکت راوړو.

د ساعت زنگ وشرنگېد، سړي سترگې رڼې کړې، وبنورېد، د کټ له سپرنگونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له ديوال سره ولگېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جگ وړ پورته کړ، گيلاس له رڼو اوبو ډک شو...

په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شيانو په اړه تشریح وړ نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ويل چې د مېز پر سر جگ او گيلاس ايښی و. نه، سړی مو ترې کړ، جگ او گيلاس ته په خپله ضرورت پيدا شو، په حرکت راغلل.

حرکت په خپله تصوير پيدا کوي، ژوندي تصوير. دې ته د ژوندي تصوير نوم ورکولای شو.

که غواړئ چې کيسه تصويري شي، په هر څه کې حرکت پيدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترگه وگورئ. ان که غره ته حرکت نه شی ورکولای، د غره پر سر

وربځې راتپتې كړئ. له سپينو ورپڅو د غره تورې څوكې راوباسئ، وريڅو ته
حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پیدا کوی او ژوندی ښکاري.
د تصویر په اړه بله خبره!

زموږ په ډېرو کيسو کې ښايسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترگې لري. پزه يې
د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپين مخ.

دا، له ښايست څخه زموږ خپل تصویر نه دی. د چا چې په لومړي ځل دې تشبیه
او تصویر ته پام شوی، توره يې کړې. دا تصویر يې د خپل فکر په مرسته پیدا
کړې او خپل کمال يې دی، خو ځينې نور ليکوالان همدا تصویر کاپي کوي،
ځکه دوی د ښايست په اړه په لومړي ځل همدا تصویر لوستلی، پرته له دې چې
فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تياره گوله يې پیدا کړې او بيا بيا په
خپلو ليکنو کې همدا بادامي سترگې او د قلم په څېر نرۍ پزه ترسيموي.

سمه ده چې تورې بادامي سترگې او نرۍ پزه د ښايست تصویر دی، خو يواځې
يو تصویر، نه دا چې د فورمول په سترگه ورته وگورو او د کيسې هره ښايسته
نجلۍ همدا يو تصویر ولري.

ښايست تعريف نه لري. چا ته به توري بادامي سترگې خوند ورکوي، چاته هم
شنې او بل ته څرې.

د ځينو په سترگو به سپينه څيره ښه لگيږي او نورو ته به غنم رنگی مخ خوند
ورکوي.

خو زموږ ځينو ليکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کيسه کې بادامي سترگې
او سپين مخ ليدلی، په ذهن کې يې حک شوی او د ښايست سمبول يې گڼلې،
خو که يې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مينه راغلې وي، شايد نه توري
بادامي سترگې ولري او نه هم د قلم غوندې نرۍ پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپير لري، هر څوک بنايست ته له خپله ديدنه گوري. له همدې امله بايد له بنايست څخه خپل تصوير ولرو او که چيرې په کيسه کې د کومې نجلۍ له بنايست څخه تصوير ورکوو، هغه تصوير بايد ورکړو چې ليکوال يې په خپله له بنايست څخه لري.

په دې توگه به تصوير نوی شي او د کرکټرونو څيرې به مو له خپله ديدنه انځور کړې وي. کيسه به مو نوی رنگ او نوي تصويرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.

زموږ په ډېرو کيسو کې ظالم کرکټر بدرنگه څېره لري. خيته يې غټه وي او شونډې يې پلنې. برعکس د کيسې قهرمان مو بيا په بنايست کې بې جوړې، د مهربانه شخصيت څښتن او د دنيا ټوله ښکلا يې په وجود کې راټوله وي. خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلی جوړښت لري، خو باطن يې له کرکې ډک وي.

زموږ زياترو ليکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کيسه کې ظالم انسان بدرنگه ليدلی، بنايست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېری بدرنگې څيرې مهربانه زړونه لري او ډېر بنايسته خلک په ظلم او جنايت کې د مثال په توگه يادېږي.

که واقعيتونه درک کړو او په ليکنه کې د خپل ذهن په مټ تصويرونه جوړ کړو، نو ليکلې کيسه به مو د نورو ليکوالانو له کيسو څخه توپير ولري او خپل نوښت به مو وي.

ټول انسانان دوې سترگې لري، درېيمه نه شو ورکولای، خو په يوه سترگه کې يې گل پيدا کولای شو. همدا گل نوی تصوير دی. که زموږ د يوه کرکټر له پزې څخه ويښته راوتلي وي او يا يې پر تندي د کالدانۍ داغ وي، نو څه خبره ده! ايا په واقعي ژوند کې دارنگه څېرې نه وينو؟

فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنگارنگ دي، بېلابېلې څېرې لري، هماغه څېرې تصوير کړئ چې تاسو يې په ورځني ژوند کې وينئ. په پټي کې بايد د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره بڼه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سيوري ته ناست دی. په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې يې چينجی نيولی. په ځاله کې د مرغۍ بچي چونډېږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ دخپل بچي په خوله کې چينجی وراچوي. دا تصوير دی، خو ژور تصوير نه شو ورته ويلی، په لوستونکي هغه څه نه وينو چې دوی ته نوی وي، شايد ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه ليدلې وي چې مرغۍ څنگه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغۍ د بچي د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري. وليکئ:

کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانيسته، تر خولې يې راگرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.

دا ډول باريکيو ته پام، د کيسې د تصويري کېدو لامل گرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصويرونه ليدلی شو. داسې تصويرونه چې تردې دمه يې پام نه وي وراوښتی.

د گلاب د گل پاڼه به ډېرو ليدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوې وي چې په پاڼه کې واړه واړه رگونه تېر دي، همدا واړه رگونه، نوی تصوير دی. يوبل مثال:

په لويوالي کې مې يوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنيا مې پکې ولېده. احساس راولوبد لکه په رڼو اوبو کې مې چې

سترگه لوڅه کړې وي. وا مې پوله، شين اسمان مې وليد، غرونه جوړ شول،
لاندي شنه دښته ځلېدله...

په ورکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغولې وې، خو دې ټکي ته مې
پام نه و شوی، هيڅکله مې لمر ته نه وې نيولې.

دا د نيا د مردکۍ غونډې ده، نوي تصويرونه پکې موندلی شو، خو يو څه پام
غواړي.

تر دې دمه مو د کيسه ليکنې په ځينو اړخونو: "د کيسې د موضوع، هدف،
نوم، د کيسې پيل، مينځ، پای، تلوسې، کرکټرونو، ژبې، ډيالوگ او تصوير"
په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې ياد شوي موضوعات مو لاهم په ذهن کې ښه
پاخه شي، دا ټول به په يوه کيسه کې په عملي توگه وښيو.

انتخاب شوې کيسه مې دوه کاله مخکې ليکلې وه. دا کيسه شايد ځينې
نيمگړتياوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کيسه ليکنې په اړه وپوهېږو
او د کيسې ځينې اړخونه د نمونې په توگه راواخلو. په ځينو هغو برخو به يې
لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلې يو. په پای کې به ټوله کيسه په
بشپړه توگه ولولو.

لومړی به د کيسې د نوم په اړه وغږېږو.

جنايت

کيسه جنايت نومېږي، هوايي نوم موندلی ټاکلی، کله چې ټوله کيسه ولولئ
پوه به شئ چې په کيسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د
کيسې محتوا نه راسپړي، يواځې دومره پوهيدای شو چې په کيسه کې به يو
جنايت پېښېږي، خو معلومه نه ده چې څنگه جنايت؟ ولي، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غونډې دى. تلوسه لري او لوستونکى دې ته هڅوي چې کيسه ولولي او په موضوع پوه شي. خو په دې نوم کې يوه ستونزه شته. يو څه عمومي دى.

د کيسې پيل او تلوسه:

د کيسې لومړى برخه را اخلو:

دسهار په خره کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، ونبوډ او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر بنسنگرو واورو پټه کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کين لور ته څوړند و او پر تورو گارگوتي وينستو يې نرى پرڅه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې گوتې کېښودې، خپلو ملگرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر وڅوڅاوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې يې نېولې بنسکار بدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژنى؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملگرو ته اشاره وکړه، دوى ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې تړپال پرې وغور او ه. شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يو چا د ناستې ځاى، نږدې گڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لانسکارېدل.

* * *

دې څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوگرځولې؟
هلک څوک و؟

ولې په ساړه ژمې کې د باندې پاتې شوی و؟

په رښتیا! یخنی وژلای و؟

کورنۍ یې درلوده؟

د سیمې خلکو ولې نه پیژاند؟

دلته یې څه کول؟

موراو پلار به یې څنگه پیدا کړې؟

هغوی ته به د مړه زوی په لیدو څه ډول احساس پیدا شي؟

او نورې پوښتنې.

لوستونکي غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت

پوهیدای شي چې کيسه تر پایه ولولي.

ددې هدف د تر لاسه کولو لپاره کيسه له داسې ځایه پیل کړي، چې د لوستونکي

په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.

دلته کيسه له ووهنه و و څخه نه ده پیل شوې. دا نه دي ویل شوي چې څوارلس

کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترگي وغړولې. څنگه رالوی شو او څنگه تر

څوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کيسه په یوه خواشینونکي تصویر پیل شوې ده.

څوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکي په طبیعي توګه غواړي پدې پوه شي چې

ولې؟ په بله مانا، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې

پوښتنې را ولاړوي او له کشمکش سره یې مخامخ کوي، هغه د کيسې په پیل

کې راوړل شوي دي.

همدې كشمكش او پوښتنو د كيسې لوستلو ته لاره هواره كړې ده. لوستونكې اړه
دى چې د دې هلك د تېر ژوند په اړه مالومات ترلاسه كړي او د راتلونكې په اړه
بې پوه شي. دى به ضرور كيسه لولي.

د كيسې مينځ او تلوسه

كيسه اوږده ده، كه په دې مثال كې ټوله كيسه را واخلو، له يوې خوا به اصلي موضوع (د كيسې مينځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پاى كې د ټولې كيسې لوستل بېخونده كړي، نو ځكه د كيسې په پيل پسې د كيسې د دوهمې برخې لنډه برخه د مثال په توگه راوړو:

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته كړه، پانه يې واړوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليكلي يې و چې د يخني له لاسه مړ شوى دى، د جرم او جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا كېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په المارۍ كې كېښوده، بېرته پرڅوكۍ كېناست، د مېز پر سر اېښې بتن يې تينگه كړه، له زنگ سره يو وچ، كلك سړى په وره كې ودرېد، به بېره يې وويل:

صاحب!

څارنوال چاى وغوښت، سړى په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه راپورته كړه، خو پانې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اړدمى يې وپست، خپله پكه ككړۍ يې وگروله، ريمونټ ته يې لاس كړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه كې كارتون و، په بل كې خو مستو نجونو گډا كوله او دريم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بتن ته تينگه كړه، د تلويزيون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

— مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لڙانده غږ واور بدل شو:

— يوه مهمه خبره درته لرم.

— امر کوي.

— يوه اوونۍ مخکې سينما ته نږدې يوليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بېره وويل:

— هو! يو هلک يخنۍ وژلای و.

په تيلفون کې ټوخی واور بدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:

— په ظاهره يخنۍ وواژه، خو تر شا يې يو لوی جنايت پټ دی.

څارنوال په بېره وپوښتل:

— تاسو څوک ياست؟ له کوم ځايه خبرې کوي؟

تيلفون قطع شو.

دا برخه نوره هم پسې غزیدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس

وي. دوهمه صحنه د يوه څارنوال له ورځني عادي ژونده پيل شوې ده. څارنوال په

دفتر کې دی. دوسيه را اخلي، په بې تفاوتی سره د عدلي طب له خوا د هلک د

مړيني رپوټ لولي او دوسيه په سره سينه بېرته په الماری کې ږدي. خو د

لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړی چې پوښتنې يې ځواب

شي، ځکه اړدی چې د کيسې لوستلو ته دوام ورکړي.

ناڅاپه څارنوال ته تيلفون راځي. دا تيلفون هم څارنوال او هم په خپله

لوستونکي ته ټکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې

دمه يې په اړه فکر نه وکړی.

که څه هم مقابل لوري يوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړينې علت به

څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنايت دی چې هلک يې له امله شپه په

واورو کې تېره کړې؟

دلته تلوسه نوره هم پياوړې شوه. که لوستونکي د خپلې يوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړينې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.

دا کوم جنايت دی؟

د چا لخوا او څنگه تر سره شوی؟

د جنايت يې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سره شپه کې پاتې شي.

او نورې پوښتنې.

په بله مانا! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توگه لوستونکي تر پخوا

ډېر د کيسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه يوه پوښتنه ځوابيږي خو ځای يې

خونوې پوښتنې نيسي. دی اړ دی چې کيسه تر پايه ولولي.

د کيسې مينځ نورې پوښتنې هم پيدا کوي چې د ټولې کيسې په لوستلو کې به

روښانه شي.

د کيسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وويل:

_ اقرار وکړه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.

هو ټلي سرې لارې تو کړې، څارنوال ته يې وکتل، شونې يې و خو ځپدې:

_ نه، ما هيڅ نه دي کړې.

څارنوال ترگرين ونيو، ورو يې وويل:

_ تازه نه يم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړې ده، ته به اقرار کوي،

ضرور.

هو ٽيلي ڇه ونه ويل. ڄارنوال ولاڙ شو، د بند په سره او نمجنه کوٽه کي يي څو گامه واخيستل، ودر بد، سري ته يي وکتل او په کاوږ يي وويل:

— ته د بخنبلو نه يي، تا جرم کړي، يو نه بخنبونکی جرم، ته د لوند سپي غوندي د کرکي وږ يي، پوهېږي، ته به پانسي شي.

هو ٽيلي ولږ زبد. سره ساه يي واخيسته، ورو يي ويل:

— راځه، يو جوږ جاږي سره وکړو.

ڄارنوال په حيراني ورته وکتل.

د هو ٽيلي شوندي و خو ځېدي:

— زه يي پانسي، ته به کومه گټه وکړي؟

ڄارنوال وويل:

— د مقصد خبره کوه!

— گوره، د هلک دوسيه ترل شو بده، ټول په دي قانع دي چې هغه يخني وڙلي، ته دوه لکه او غاني واخله او ما خوشي که.

د ڄارنوال سترگي ږدي راوختي، ټيټ شو، هو ٽيلي يي ترگرين ونيو، په خشکه يي وويل:

— ته ماته رشوت راکوي؟

هو ٽيلي وارخطا شو.

ڄارنوال يوه شپه غلي و، بيا يي شاوخوا وکتل، د بند د کوٽي ورو پوري و، وروسته يي هو ٽيلي ته مخ ورواړاوه، دهغه غوږ ته يي خوله ورنږدي کړه، ورو يي وويل:

— زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

د کيسې پای گنگ نه و. که يو څه گنگ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کيسه نه ده لوستې او په دې نه پوهیږو چې کيسه څنگه تر دې ځايه را ورسېده.

د کيسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکې ټولې پوښتنې ځواب شوي، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کيسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شايد فکر وکړي چې وروسته به څه کيږي؟ ايا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړي که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...

بله دا چې کيسه د لوستونکي د تصور پر خلاف پای ته رسېدلې ده. مور په پاتې خبرو پسې نه گرځو، ځکه پاتې خبرې د کيسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کيسې هدف:

مخکې تر دې چې کيسه وليکم، په ذهن کې مې يواځې د کيسې هدف پوخ کړ: د دې کيسې له ليکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهیږي چې ولي په ځينو بې سرپرسته هلکانو جنسي تيری کيږي او په دې برخه کې ولي قضايې ادارې عدالت نه شي پر ځای کولی.

جنایت يوه پوليسې اوږده کيسه ده. خو ما د کيسې د ليکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې يواځې يو هدف تعقيب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

د يالوگ !

د کيسې يوه برخه:

څارنوال ژرد مېز پر سر ايسې ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله،
ويې ويل:

— زما دفتر ته راشئ!

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سپري ولاړ و، څارنوال دوه درې
ځله د خپل موبایل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې
ولاړ سپري ته ونيو، ويې ويل:

— غواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
سپري کاغذ ور واخيست، په بېړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې
بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سپري ته د کېناستلو
بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

— څه درک دې ولگاوه!!!

سپري ځواب ورکړ:

— هو صاحب! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو
بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړۍ يوه پېغله وه چې پوره
لس دقيقې يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلې و او
وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلې و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سپري وروکتل، د بربتونو لاندني
تور ويښته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

— د بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

— صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځي، دی د هر يوه څېره ذهن ته
نه شي سپارلی، خودومره يې په زړه و چې بوډا کڅورنۍ سترگې درلودې، پوزه
يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د
کباب بوی احساس کړی و.

ڄارنوال وويل:

پيدا به ٻي ڪرو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا بنار دي، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند ڪوي.

ڄارنوال يوه شهبه غلي و، وروسته ٻي دمبڙ پر سر لو بدلې يوه يوه ور بجه ور

ٽوله ڪره، په غاب ڪي ٻي واچوله او وٻي ويل:

رڻبتيا وايي، موندل ٻي گران ڪار دي، بايد صبر و ڪرم، شايد بيا تلفون و ڪري،

ته تلي شي.

دلته دوه ڪرڪٽره لرو. ڄارنوال او د ڄارنوال تر لاس لاندي يو مامور. خو په ڪيسه

ڪي دا يادونه نه ده شوي چي ڄارنوال تر مامور لوڙ موقف لري، بلڪي

لوستونڪي د ڄارنوال له هماغه لومري ڊيالوگ څخه پوهيڙي چي ڄارنوال لوڙه

ڪاري رتبه لري او دوهم تن بايد ده او امر ومني.

زما دفتر ته راشي!

ياد ڄارنوال دا خبره:

غوارم پوه شم چي د تلفون دا نومره د چاده، له مخابراتو پوڻستن و ڪري، ژر!

بله دا چي ڪه څوڪ دولتي او يا هم ڄينو غير دولتي دفتر نو ته تللي وي، نو د

صاحب ٽڪي به ٻي ڊپر اور بدلي وي. دلته مامور د هرې خبري په سر ڪي د

صاحب (ٽڪي ڪاروي.

هو صاحب! تلفون له يوې پي سي او څخه شوي و، تيليفونچي ويل چي د نهو

بجو په شاوخوا ڪي دري تنه دوکان ته ورغلي وو، لومري يوه پيغله وه چي پوره

لس دقيقې ٻي خبري ڪري، بيا يو ڄوان په خارج ڪي له چا سره غڙيدلي و او

وروسته له هغه يوه بوڊا ته وارور رسيدلي و.

له دې ډيالوگونو څخه مو هدف دادی چې په کيسه کې دواړه (څارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږيدلي دي. (البته زموږ په ټولنه کې همداسې ده.)

بل دا چې له ځينو ډيالوگونو څخه تصوير هم اخيستلای شو:

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څېره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره بې په زړه وو چې بوډا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او کله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي، دې ته ضرورت نه پېښېږي چې د يوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخيستی، له منطقي پلوه څارنوال پرې پوهيدلی، خو که د څارنوال په ځای کوم بزگر وای، نو شايد پوښتنه ورته پيدا شوې وای چې (پي سي او) يعنې څه؟ پرله پسې ډيالوگونه هم لوستونکی سترې کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبيعي ښکاري:

څارنوال وويل:

د بوډا په اړه بې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره بې په زړه وو چې بوډا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او کله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

څارنوال وويل:

پيدا به بې کړو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. څارنوال يوه شېبه غلی و، وروسته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه ورېجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله او ويې ويل:

رښتيا وايې، موندل يې گران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تلفون وکړي، ته تلی شې.

که څارنوال ورېجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې يې نه وای اچولې، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډيالوگونه راتلل:

د بودا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر يوه څيره ذهن ته نه شي سپارلی، خودومره يې په زړه و چې بودا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

پيدا به يې کړو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. رښتيا وايې، موندل يې گران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تلفون وکړي، ته تلی شې.

پرله پسې ډيالوگونه سترې کونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پيدا کيږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د يوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال ورېجې ټولې کړې، په غاب کې يې واچولې او له هغه وروسته يې بله پوښتنه وکړه. د ډيالوگونو تر مينځ دا ډول وقفې هم کيسه تصويري کوي ادهم د اوږدو خبرو مخه نيسي.

بله خبره دا چې په ډيالوگونو کې تکراري کلمات نشته هر ډيالوگ راتلونکي ډيالوگ ته لاره هواروي. که ساده ووايو! هر ډيالوگ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي. د ډيالوگ په برخه کې مو ولوستل چې ډيالوگونه باید لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبیعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشریح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشریحي خبرې وکړي. خو بیا هم تشریح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوریت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پیدا کیږي. (په دې اړه د ډيالوگ په برخه کې خبرې شوي)

تصویر:

د کیسې د پیل لنډه برخه:

دسهار په خړه کې د پولیسو موټر لنډ راتاو شو، وښوید او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولي لگولې وو، سر یې کین لور ته ځوړند و او پر تورو گارگوتي وینستو یې نرۍ پرځه پرته وه.

ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلي. واورې هم حرکت پیدا کړې. د هلک په تورو گارگوتي وینستو پرته پرځې ته هم پام شوی.

بل تصویر:

شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته و خوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاپل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې گڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوي ليکه لاسکارېدل.

که يواځې همدا يوه جمله هم ولولو، دا تصوير ترې اخيستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.

بل تصوير

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.

دلته دا يادونه نه ده شوې چې يځني ده. خو د څارنوال (ب) له خولې څخه سپين تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د يځني نښې گڼل کيږي.

بل تصوير:

شېبه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و، د ونې پر يوه لوڅ بناخ يو کارغه ښکارېده او د سپينو واورو پر سرڅو وچې پانې باد رغړولي.

کيسه ليکنه ډېر اړخونه لري. يواځې په څو ټکو کې نه خلاصه کيږي، که ژوند و په نورو برخو به يې بل وخت خبرې وکړو.

په پای کې مو د دوو کيسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنایت) په نوم بشپړه کيسه ده چې ځينې برخې مو د بحث له پاره ترې راواخيستي او خبرې مو پرې وکړې. بله کيسه (بدمرغي) نومېږي چې د (جنایت) له کيسې وروسته به يې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کيسه مې ځکه راوړه چې تاسوله خپل ديدنه ورته وگورئ. هغه څه پکې ومومي چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر

و کړئ چې کومې برخې يې نښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي بايد په پام کې نيول شوي وای چې ستونزې حل او كيسه لابنه شوې وای. دوهمه كيسه ستاسو د نقد لپاره ده. چان او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسی چې تر دې دمه پرې غږيدلي يو. دا تمرين به مو په عملي توگه ځينو ټکو ته متوجه کړي. خو لومړی به د جنايت كيسه ولولو.

جنايت

د سهار په خرڅه کې د پوليسو يو موټر لنډه راتاو شو، ونيوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر بننگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کينې لور ته ځوړند و او پر تورو گارگوتي ويښتو يې نرۍ پرڅه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې گوتې کېښودې، خپلو ملگرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر وخواوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څپرې يې نيولې بنکار بدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملگرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې تریال پرې وغور او. شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته وخت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې گني پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا بنکار بدلله.

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته كړه، پاڼه يې واړوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليكلي يې وو چې د يخني له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا كېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماری كېښوده، بېرته پرڅو كې كېناست، د مېز پر سر اېښې بټن يې تينگه كړه، له زنگ سره يو وچ، كلک سرې په وره كې ودرېد، به بېره يې وويل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سرې په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه ورپورته كړه، څو پاڼې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد ارزښي يې ويست، خپله پكه ككړی يې وگروله، ريموټ ته يې لاس كړ، د تلویزيون چاینلونه يې واړول، په يوه كې کارتون و، په بل كې څو مستو نجونو گډا كوله او درېيم چاینل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه تينگه كړه او د تلویزيون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې كورتې جېب ته لاس كړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

—مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لږزانده غږ واوږېدل شو:

—يوه مهمه خبره درته لرم.

—امر كوي.

—يوه اوونۍ مخكې سينما ته نږدې يوليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بېره وويل:

—هو! يو هلك يخني وژلی و.

په ٽيليفون ڪي ٽوخي واور ٻڌل شو، وروسته مقابل لوري وويل:
_ په ظاهره بيخني وواڙه، خو تر شا بي يولي جنائيت پت ڏي.
ڄارنوال په بيڙه ويونتل:

_ تاسو ڇوڪ يا ست؟ له کوم ڄاڻيه خبري کوي؟
ٽيليفون قطع شو.

ڄارنوال ڙرد مٻڙ سرابنبي گوشڪي وريپورته ڪڙه، يوه لنڊه نومره بي ووهله،
ويي ويل:

_ زما دفتر ته راشي!

لنڊه شهبه وروسته په دفتر ڪي يو په ونه لوڙ سڙي ولاڙو، ڄارنوال دوه دري ڄله
د خپل مٻايل سڪرين ته وڪتل، په کاغذ بي يوه نومره وليڪله، کاغذ بي ولاڙ
سڙي ته ونيو، ويي ويل:

_ غوارم پوه شم چي د ٽيليفون دا نومره د چاده، له مخابراتو پونبتنه وڪڙي، ڙر!
سڙي کاغذ ور واخيست، په بيڙه له دفتره ووت او تر غرمي ورک و. ڪله چي
بهرته دفتر ته راغي ڄارنوال (ب) ڏوڏي خورله. ڄارنوال سڙي ته د کيناستو بلنه
ورکڙه، وروسته بي په ڊڪه خوله وويل:

_ ڇه درک ڏي ولگاوه؟

سڙي ڄواب ورکي:

_ هو صاحب! ٽيليفون له يوڀي بي سي او څخه شوي و، ٽيليفونچي ويل چي د نهو
بجو په شاوخوا ڪي دري تنه دوکان ته ورغلي وو، لومڙي يوه پيغله وه چي پوره
لس دقيقي بي خبري ڪڙي، بيا يو ڄوان په خارج ڪي له چا سره غڙبڊلي و او
وروسته له هغه يوه بوڊا ته وارور رسيدلي و.

ڄارنوال له مستو ڊڪه کاشوغه وريپورته ڪڙه، سڙي ور وڪتل، د بربتونو لاندني
تور وينسته بي په مستو سڀين وو، ڄارنوال وويل:

د بودا په اړه يې نور څه مالومات درلودل؟
صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دى د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلى، خو دومره يې په زړه وو چې بودا کڅورنې سترگې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تليفون پيسې ورته اخیستلې، نو تليفونچي د کباب بوى احساس کړى و.

څارنوال وويل:

پيدا به يې کړو؟

صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دى، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال يوه شېبه غلى و، وروسته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه وړېجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله، ويې ويل:
رښتيا وايې، موندل يې گران کار دى، بايد صبر وکړم، شايد بيا تليفون وکړي، ته تلې شې!
د څارنوال وړاندوينه سمه وخته، ماسپښين يې موبایل وشرنگيد، مقابل لوري وويل:

زما خبره موزره ته ولوبده؟

څارنوال وويل:

خو موږ ثبوت غواړو.

کيسه اوږده ده، په تليفون کې نه ويل کېږي.

نو چېرته سره ووينو؟

مقابل لورى يوه شېبه غلى و، په تليفون کې يواځې د موټرو هارنونه اورېدل کيدل، وروسته يې وويل:

خو په يوه شرط!

څه؟

—زه غريب سڀي ڀي، ماته به کوم جنجال نه پيدا ڪوي.

—سمه ده، ڙمنه کوم.

مقابل لوري وٽوخل، بيا ڀي وويل:

بنار والي. ته ڀڙڀي يو کوچيني پارڪ ڏي، سباسهار نهه بجي هلته راشي، په ڀي

واورو ڪي پارڪ تش وي، ما په اساني سره موندلي شي.

تليفون قطع شو.

څارنوال فڪر يووڙ، بيا ڀي ڊاٽمينان لپاره عدلي طب ته تليفون وڪڙي، هغوي

خپل استول شوي رپوت سم وگانه، ويڀي ويل چي په خپڙنه ڪي کومه تپروتنه نده

شوي، دهلڪ مرگ طبعي ڏي او کوم جنابي اڀڙ نه لري.

څارنوال (ب) لس ڪمي اته بجي په پارڪ ڪي و، له خولي خنجه ڀي سڀين تاوونه

پورته ڪڀڊل او لاسونه ڀي ڊاڊه تور بلاپوٽس په جڀونو ڪي پٽ ڪڙي وو.

په کوچني پارڪ ڪي څوڪ نه بنڪارڀڊل، دهسڪو ونو تور، نري او اوڙده

سيوري پر سڀينو واورو پراٽه وواو تر پارڪ له راگرڇڀڊلو ڪٿارو ور هاخوا پر

تور سڙڪ يو يو موٽر تپڙده.

پينڇه دقيقې نورې هم ووتې، بيا ڊ پارڪ په شمالي دروازه ڪي يو سڙي ودرڀڊ،

ڏي بوڊا و، له پطلون سره ڀي شنه لونگي. ترڀي وه او يو پنڊ زور جڀير ڀي په تن

و.

شڀبه وروسته ڀي څارنوال ته لاس ورڪڙي، دواڙه پر يوه اوڙده څوڪي. ڪڀناستل،

يوه لحظه غلي وو، وروسته څارنوال وويل:

—چرتي ڀي ڪڙم.

بوډا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرځه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره څوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
_ بايد چرتي شي.
څارنوال مخ ورواړاوه:
_ خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلی ويست، لاندي يې پرخپل بوت اوږه تخته کړه، ورو يې وويل:

زه کسبگرسپي يم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېر تکړه يم، تېره مياشت مې په يوه هوټل کې کار ونيو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ښه گوڼه وي، ولاياتو ته بسونه ځي او ښه چلېږي. دا يو کوچینی هوټل دی، د شپې تيرولو ځای نه لري، خو مشتريان يې ډېر دي او خاوند يې په مزو کې دی.

بوډا غلی شو، يو سوړ اسويلی يې ويست او وېي ويل:
دا د اتو ورځو مخکې کيسه ده، ما کباب پخواه، وروسته مې يوه ديارلس يا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانواي نه يې ډوډی غوښته، خو نانواي په غوسه شو، هلک ته يې بد رد وويل او له هغه ځايه يې وشاړه. زه حيران شوم، هلک ته مې وکتل، نه يې جامې د سوالگرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغې مې کړ، راغی او زما تر څنگ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سيخه ورته ونيول، ده مننه وکړه او په بېره د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنگه بنایسته و ، سپین پوست یې درلود او داسې نه بنکارېده چې تر دې
مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

—ولې سوال کوي؟

هلک راته وکتل، غټې تورې سترگې یې له اوبښکو ډکې شوې، ویې ویل:

—ورې یم، پیسې نه لرم.

—کور دې چېرته دی؟

هلک یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې و خوځېدې:

—په ایران کې.

حیران شوم:

—نو دلته څه کوي؟

هلک په خواشینۍ وویل:

مور لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو، په کور کې پنځه تنه یو، زه، پلار،
مور او زما دوه وړې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه،
زه هم په یوه مغازه کې مزدوروم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې
له یوه ځایه بل ځای ته وړل، سترې به وم، خو بیا هم ښه و، مازدیگر به ټول سره
یوځای شوو او د ورځې ستریا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو
و درولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو مور د زرگونو نورو افغانانو
غوندې غیر قانوني مهاجر و، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د
سنگ سفید په نوم یوې بنديخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا
یې له مرزه (سرحد) را واپرولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرگردانه
گرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې
غواری، خوزه په گډپه نه یم مور، ایران ته د تگ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې
پیسې.

ما ورنه وپوښتل:

—ولې دلته، په افغانستان کې څوک نه لري؟

هلک وويل:

—نه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په

پېښور کې اوسي، نور يې درک نه را مالومېږي.

—نو دا شپږ ورځې دې چيرې تيرې کړې؟

تر پرونه يو څه پيسې راسره وې، په يوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د

شپې د تېرېدو پيسې يې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت وېدېدم، پرون مې

ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خونن سهار د

مساپرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه يې له هغه ځايه وشړلم، ما په ژوند کې

خواست نه دی کړی، خو وږی وم، ټيکه نه راتله، ځکه مې له نانوايه يوه ډوډۍ

وغوښته.

بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو، له جنوبي دروازي څخه يوه ډله

ماشومان پارک ته ورننوتل، دوی منډې وهلې، يو بل يې دواورو په

غوڼدوسکو ويشتل، وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بيړه د

پارک له شمالي دروازي څخه ووتل.

د بوډا سروڅرېد، يوه شېبه غلی و، بيا يې ورو وويل:

—هلک يوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لگېدلی

و، خوزه پردی مزدور وم، نوره لورپينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د

هوټل خاوند راغږ کړ!

—څلور خوراکه کباب

ما نور سيخونه د انگار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل

خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست

بې راغلی، غوښې ته څه مثال هم ورکړه کړه او په سيخونو کې سپين بخرکي مه پبیه! وروسته بې هلک ته پام شو، ما ته بې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ويل چې مساپر دی، له ایرانه بې را اړولی، دلته څوک نه لري. د هوټل خاوند په ځير ورته وکتل، مخ بې را واپاوه، ويې ويل: _وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بيا به نوره مرسته هم ورسره وکم. له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.

د هوټل خاوند په ظاهره بد سپری نه و، په غريبانو بې پام کاوه، هر سهار به بې د سلو روپو نوت د سوالگرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر گدايگر راتلل، يو بې هم نا امېده نه پرېښوده، يو دوه اوغانۍ به بې ورته نېولې، دی به پر دځل ناست و او کله کله به بې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غريبانو ويشله. هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښينه ماتل شو، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هيشوک نه

و، هلک پر تخت ناست و، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښې مې پرېمينځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سيخونو وپبيله، کله چې بېرته ورغلم، د هوټل خاوند مې د هلک تر څنگ وليد، دوی خبرې کولې، ښه شپبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځينې قاچاقبران پټژني، هر څه به سم شي.

هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاگردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.

موږ تر ناوخته ويښ وو، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخاری تر څنگ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وړوله، ښه شپبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترگې بې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخاری تر څنگ

مې ځای ورته جوړ کړې. د هوټل خاوند هم څو گامه لرې د تخت په بل سر کې پرېوت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هواره کړه، د گروپ ساکت ته مې لاس وروغځاوه او سترگې مې پټې کړې.

زه هم دلته مساپريم کورنۍ مې په کلي کې ده، يوه مياشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راگرځېده، خو وروسته خوب وړی وم. بوډا غلی شو.

څارنوال په بېره وويل:

بيا؟

د بوډا شونډې و خوځېدې:

— يوه شورما شور مې سترگې رنې کړې، د بخاری د سره انگار په تته رڼا کې مې هوټلي وليد چې د هلک تر څنگ ناست و، هلک سړي ته سوکان نيولې وو، سپکې سپورې يې ورته ويلې، خو هوټلي غلی و، هيڅ يې هم نه ويل او سړي يې څرېدلی بنکارېده، وروسته هلک په بېره ولاړ شو، بوټونه يې په پښو کړل، خو کله چې يې د دروازې دستگير ته لاس وروغځاوه، ورکولپ و، بيا يو کرنگ شو، لويه شيشه درې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سره هواراښته.

بوډا غلی شو.

څارنوال وويل:

— دا يولوی جنايت دی، دا پست هوټلي بايد سزا وويني، بايد.

بوډا وويل:

— ما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه

پوهيږئ.

څارنوال وپوښتل:

— غواړي چې چېرته لاړ شي؟

— نپوهيږم، بل ځای به په کار پسې گرځم، ما درته وويل، زه يو تکړه اشپز يم، روپۍ کمه يا ډېره، کار پيدا کولای شم.

څارنوال وويل:

— خو که تاته ضرورت پېښ شو بيا به دې چېرې پيدا کوم؟

د بودا شونډې و خوځيدې:

— تا ژمنه کړې وه چې ماته به کوم جنجال نه پيدا کوي.

څارنوال وخنډل:

— زه په خپله خبره ولاړ يم، خودا زما وظيفه ده، بايد د شاهد ادرس ولرم.

بودا وويل:

— دلته څوک نه پېژنم، خود کلي ادرس مې درسره وليکه، قول ده، که مې کار

وموند، په تيليفون کې دې خبروم.

څارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخيستل.

شېبه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و، د ونې پر يوه لوڅ بناخ يو کارغه

بنکارېده او د سپينو واورو پر سر څو وچې پانې باد رغړولې.

ماسپښين دوه بجې وې، څارنوال پر يوه خيرنه څوکۍ ناست و، پر غوړ مېز

ايښی له تورو چايو ډک گيلاس يې ورپورته کړ، هوټلي ته يې وکتل، ده د تايپ

د يوې جر شوې کسټې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته يې ورمېږ کور کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې يوه ځوانکي پر تېرو سيخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و. څارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، څارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو يې وويل:

— څه شی غواړئ؟

څارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کينې. هوټلي حيران شو.

څارنوال چېب ته لاس کړ، يو کارت يې راويست، د هوټلي سترگو ته يې ونيو، و يې ويل:

— څارنوال (ب)

د هوټلي رنگ والوت، پر څوکۍ کېناست او څارنوال ته يې په وېره وکتل. څارنوال ورو وويل:

— کاروبار دې څنگه دی؟

هوټلي وارخطا شو:

— صيب! ښه ده، گذاره کوي.

څارنوال له چايو غوړپ وکړ، شونډې يې و خوځېدې:

— يو څو پوښتنې درنه کوم.

— امر کوئ، صيب!

— تا څو ورځې مخکې يو ميلمه درلود.

هوټلي په ماته گوډه ژبه وويل:

— صيب، زه، زه خو ډېر ميلمانه لرم، ته، ته کوم يو يادوي؟

د څارنوال شونډې و خوځېدې:

— خو ته د شپې ميلمه نه لرې.

د هوتلي رنگ سور شو.

دا وخت د مېز ترڅنگ دوه تنه ودرېدل، يوه يې وويل:

دوه چايه، خورويې شوي؟

پنځلس اوغاني.

هغه د مېز پر سر پيسې کېښودې او دواړه له هوتله ووتل.

څارنوال پسي وکتل، هوتلي ته يې مخ ورواړاوه، په ملنډو يې وويل:

په زړو شيشو کې دا يوه شيشه نوې ښکاري، دا دې ولې بدله کړيده؟

هوتلي پر تخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه يې وغوښتل چې پاتې کار په

اشپز خانه کې وکړي، وروسته يې څارنوال ته مخ ورواړاوه، شونډې وريپېدې

او په لېزانده غږ يې وويل:

ماته شوه.

څنگه؟

هوتلي چيغه کړه!

له ما څه غواړي؟

څارنوال ورمخته شو، د دواړو سترگې سره وجنگېدې، څارنوال وويل:

ته د پر پست سړي يې، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و، د شپې يې په پرستن

ورننوتی وې، ته پوهيږي! هغه مردی، يخني وژلای.

دا دروغ دي.

زه شاهد لرم. زور کبابي.

هوتلي په بېرته ولاړ شو، منډه يې کړه، خو څارنوال تر لمنې ونيو، سړی پر مخې

ولوېد، سړي پر يوې څوکۍ ولگيد او له تندي يې وينه روانه شوه.

ڄارنوال (ب) په خشڪه وويل:

— اقرار وڪه، تا هغه هلڪ ته لاس وراچولي و.

هو ٽيلي سرڀ لاري تو ڪري، ڄارنوال ته بي وڪتل، شونڊي بي و خو ڇڏي:

— نه، ما هيڻ نه دي ڪري.

ڄارنوال ترگري ونيو، وروي بي وويل:

— تا زه نه يم پيڙنڊلي، ما ڊ پرو مجرمينو ڙبه خلاصه ڪرڀده، ته به اقرار ڪوي،

ضرور.

هو ٽيلي ڄه ونه ويل. ڄارنوال ولاڙ شو، ڊ بند په سره او نمجنه ڪوٽه ڪي بي ڄو

گامه واخيستل، ودر ڊ، سري ته بي وڪتل، په ڪاوري بي وويل:

— ته ڊ بنبلو نه بي، تا جرم ڪري، يو نه بنبونڪي جرم، ته ڊ لوند سڀي غونڊي ڊ

ڪرڪي وري بي، پوهيري، ته به پانسي شي.

هو ٽيلي وڙڙ ڊ. سره سا بي واخيسته، وروي بي ويل:

— راڄه، يو جوڙ جاري سره وڪرو.

ڄارنوال په حيراني ورته وڪتل.

ڊ هو ٽيلي شونڊي و خو ڇڏي:

— زه بي پانسي، ته به ڪومه گته وڪري؟

ڄارنوال وويل:

— ڊ مقصد خبره ڪوه!

— گوره، ڊ هلڪ دوسييه ٽرل شو ڊده، ٽول په ڊي قانع دي چي هغه يخنڀ وڙلي، ته

دوه لڪه او غاني واخله او ما خوشي ڪه.

د څارنوال سترگې رډې راوختې، ټيټ شو، هو ټلي يې ترگرين ونيو، په خشکه

يې وويل:

ته ماته رشوت راكوې؟

هو ټلي وارخطا شو.

څارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و،

وروسته يې هو ټلي ته مخ ور واراوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو

يې وويل:

زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

(پای)

بدمرغي

ليکوال: نصير احمد حمدي

نجلی پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به يې چيغه کړه، لاسونو ته ور لوبدلې ځنځيرونه به يې وشرنګېدل، سر به يې پورته کړ او بدن به يې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځيدلي کسان خواشيني وو، دوی په راوتلو رډو سترگو ځواني نجلۍ ته کتل... په څېرو کې يې ګونځې بنکارېدلې.

په ولاړو کسانو کې يوه چيغه کړه !

—تور کوډګر ناوخته شو !

تر څنګ ولاړ سړي په عاجزۍ وويل:

—د پاچا عمر دې ډېروي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوی د سهار په څپه کې حرکت وکړ، اوس بايد را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، يوه ورځ مزل غواړي.

پاچا خپله اوږده چپنه ورتوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکې ژپې تاج يې له سره ليرې کړ، په خپلو اوږدو سپينو څڼو کې يې ګوتې تېرې کړې. يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې ډډ غږ د مانۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:

—که زما په لور څه وشول، تاسو به تر تيغ تېر کم.

دولاړو درباريانو سرونه وځړيدل، په څېرو کې يې وېره بنکارېدله... وزيرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.

يو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شيشو څخه مانۍ ته ژپه رڼا رالوبدلې وه، د درباريانو اوږدې زرينې چينې ځلېدلې.

د پاچا غوسه ورو ورو ډېر بدلله، خولې يې ځگونه پيدا كړي وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلايي مونت يې د بڼي لاس گوتې تاوې وې. چوپه چوپتيا وه، كله كله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوبدلې ځنځيرونه وشرنگېدل، چيغه به يې كړه او بېرته به بېسده پرېوته. لمر په لوبدو و چې د ماڼۍ يوه عسكرد تور كوډگر د رارسېدو خبر ور كړ، پاچا ودرېد، وزيرانو د سالون لويې دروازې ته وچې سترگې نېولې وې، ټولو د تور كوډگر د راتلو انتظار اېست. شېبه وروسته يو زوړ سپرې راښكاره شو، دى تك تور و، گڼه ږيره يې درلوده، پر نرۍ غاړه پورې يې په خړسپنسي پيېلو وړو هډوكو ټال خوړ.

پاچا او درباريانو د احترام په بڼه خپل سرونه ټيټ كړل، خو تور كوډگر مخ وروا نه راوه، لاړ او د نجلۍ تر څنگ پر كت كېناست. بڼه شېبه يې هغې ته وكتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترگو يې يوه توره حلقه راگرځيدلې وه او پر سرو شونډو يې سپين ښكارېده. تور كوډگر خپلې زړې خورجينې ته لاس كړ، د انسان ككړۍ، د پښو دوه اوږده هډوكي او يو خيړن جام يې راويستل، وروسته ودرېد، له ځان سره يې څه وويل او تركت څو ځله راتاو شو.

پاچا په خواړه خوله وويل:

—زه په تور كوډگر باور لرم.

تور كوډگر هغه ته وكتل، خو څه يې ونه ويل، هماغسې يې شونډې خوځېدلې ... دا سې كلمات يې تر خولې راوتل چې ولاړ خلك نه پرې پوهېدل. د كوډگر شونډې تر ډېره خوځيدلې، بيا د نجلۍ تر څنگ كېناست، خورجينې ته يې لاس وروغځاوه، يو سپين بوتل يې راويست. كله چې يې د بوتل اوبه په نقره يې جام كې واچولې، له جام څخه تور لوگي پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترگې رڼې شوې، ځنځيرونه وشرنگيدل ... تور كوډگر چيغه كړه!

—اې شيطانې اروا! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځگونو ډکه شوه، تورو سترگو يې سوروالی پيدا کړ او شېبه وروسته يې سترگې سرو وینو ونېولې. ناڅاپه يې له شونډو ډډ نارینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وويل:

—تر ټولو بدمرغه انسان!

له دې سره د ځنځيرونو شرنگا پورته شوه، تور کوډگر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوگرځيد، په لاس کې نېولې ککړۍ يې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات يې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنګ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوگرځيد، سترگو يې توروالی پيدا کړ، شېبه وروسته بېسده پريوته.
پاچا ورمخته شو، د چينې لستونۍ يې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډگر وويل:

—د پاچا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان وويني.

پاچا يوه شېبه غلی و، بيا يې وزيرانو ته مخ وړ واپاوه او امر يې وکړ چې تر ټولو بدمرغه انسان ورته پيدا کړي.

له لمر ختو سره ډولونه ودرېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وگرځېد، ده يو لوی ښکر خولې ته نيولی و او چينغې يې وهلې چې تر ټولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.

په ماڼۍ کې پاچا او وزيران بې خوبه او خواشيني ښکارېدل، په ټولو سروڼه څرېدلې وو او د تور کوډگر له خولې څخه نامفهومه کلمات راوتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راوړ چې تر ټولو بدمرغه انسان يې موندلی دی. پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شېبه وروسته په يوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې يې نه وو، پر مخ يې يولوی پرهر (ټپ) ښکارېده او ترډېره د غوښې يوې لويې بوتې ته ورته و.

سړي وويل چې دی يو پوځي و، له دښمن سره په جگړه کې يې لاس او پښې غوڅې شوې دي او د مخ لوی پرهر يې هم د تورې نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځيرونه وشرنگيدل، د نجلۍ سترگې سړي شوې او له خولې يې ځگونه وبهيدل. تور کوډگر د سړي د ايستلو امر وکړ او ويې ويل چې ده د ازادۍ په جگړه کې برخه اخيستې او تر ټولو نيکمرغه انسان دی. وروسته يې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته. نيم سات نور هم ووت، بيا د يوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې يوه ځوانه ښځه او درې خوار او ډنگر ماشومان ودرېدل، ماشومان ناروغه ښکارېدل، دوئ د خپلې مور لمن ټينگه نېولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې وويل چې خاوند يې له غره څخه د خرڅلاو لپاره بوتې راوړل چې ځناورو وخور، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان يې له لوږې مړه شول، نورو ته يې يو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي يې ساتلي دي. دوئ په يوه وېرانه کې اوسي، يواځې څلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خوبيا هم څوک کوم غرض نه ورباندې لري. ځنځيرونه وشرنگېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له مانۍ ووتل.

تور کوډگر وويل:

ژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلاي.

پا وروسته يو په ونه لور بنيادم په سالون كې ودرېد، ده بنكلې جامې اغوستې وې، له رنگه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ كومه نښه نه پكې بنكارېدلې. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په څېرو كې گونځې پيدا شوې، خو تور كوډگر د خبرو اجازه ورکړه!

د سړي سر وڅړيد او له خولې څخه يې يواځې يوه جمله راووته!
_ زموږ خاوره پرديو لاندې كړېده او خپلواكي نه لرو.

ناڅاپه د مانۍ لويې شيشې ولږځيدې، دړې، وړې لاندې راولوبدې، له كټ څخه يو تور لوگۍ پورته شو، يوې ويروونكي چينغې په سالون كې انعكاس خپور كړ!

_ وسوځيدم!

لوگۍ په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شكلونه جوړ شول، كله به يې د پړانگ كله د لېوه او كله هم د زمري بڼه خپله كړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انگولا پورته شوه، يوې سپېنې رڼا ولاړ خلك اړ ايستل چې خپلو سترگو ته لاسونه ونيسي، چوپه چوپتيا شوه. د نجلۍ حيرانه غږ واورېدل شو!
_ پلاره! زه مو ولې تړلې يم؟

تور كوډگر چينغه كړه:

_ تر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواكۍ نه درلودل دي.

پاي

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**